

NOU

Norges offentlige utredninger **2000: 13**

Årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon

Innskuddssikret foretakspensjon

Rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Finansdepartementet 24. februar 2000.
Avgitt 23. mai 2000.

Statens forvaltningstjeneste
Informasjonsforvaltning

Oslo 2000

Til Finansdepartementet

Finansdepartementet oppnevnte 24. februar 2000 en arbeidsgruppe som skal utarbeide en rapport med et utkast til lovregler om "årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring" i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon.

Arbeidsgruppen har hatt i alt fire møter, samt et møte med en referansegruppe bestående av representanter fra næringen, arbeidsgiverne og arbeidstakerne. Vedlagt følger arbeidsgruppens rapport med lovutkast. Lovutkastet er utført som en endringslov til lov om foretakspensjon. Rapporten har også et eget vedlegg som inneholder lov om foretakspensjon med de endringer arbeidsgruppen foreslår.

Oslo, 23. mai 2000

Erling Selvig Leder
Hilde Olsen

Per Øystein Eikrem

Torjus Moe

Kapittel 1

Sammendrag

NOU 1999: 32 utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold omhandler alderspensjon som i oppsparingsperioden er alderspensjonsprodukter uten såkalt dødelighetsarv. Dette lovutvalget foreslo at Finansdepartementet også utarbeidet motsvarende utkast til endringer i lov om foretakspensjon, slik at den gir adgang til at årlige pensjonsinnskudd kan brukes til kjøp av forsikringer. Dette vil innebære at de forsikringsbaserte løsninger med dødelighetsarv samles i denne loven.

Arbeidsgruppen har utarbeidet utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring for innarbeiding i lov om foretakspensjon, jf. nærmere omtale av mandatet i kapittel 2. Arbeidsgruppen har kalt dette innskuddssikret alderspensjon. Det karakteristiske for innskuddssikret alderspensjon vil dels være at den finansieres av foretaket ved forhåndsbestemte årlige innskuddspremier, som løpende benyttes til å tegne pensjonsforsikring for arbeidstakerne, og dels at pensjonsytelsen ved nådd pensjonsalder vil utgjøre summen av de ytelser som hvert år er sikret arbeidstakerne på grunnlag av de årlige innskuddspremiene samt eventuell avkastning tilført medlemmene. Innskuddssikret alderspensjon kan etter utkastet suppleres med pensjon for barn og livsledsager dersom medlemmet dør samt uførepensjon etter de vedtatte regler i lov om foretakspensjon. I tillegg til å utarbeide utkast til lovregler om innskuddssikret alderspensjon, har arbeidsgruppen også utarbeidet utkast til endringer i foretakspensjon slik at tradisjonell ytelsesbasert foretakspensjon kan opprettes med investeringsvalg for foretaket.

Ved utarbeidelsen av utkastet har arbeidsgruppen tilstrebet et helhetlig regelverk for kollektive pensjonsordninger i Norge. Lov om foretakspensjon er nylig vedtatt i Stortinget, og i NOU 1999: 32 er det utarbeidet utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Hovedlinjene ved disse to pensjonsordningene gjennomgås i kapittel 3. Utkastet til innskuddssikret alderspensjon representerer et tredje alternativ for foretak som ønsker å opprette en kollektiv pensjonsordning for sine ansatte. Avslutningsvis i kapittel 3 redegjøres det for bakgrunnen for arbeidsgruppens utkast til regler om investeringsvalg for ytelsesbasert foretakspensjon.

De alminnelige merknadene til utkastet er samlet i kapittel 4, hvor spørsmål knyttet til utformingen av pensjonsordningen, innskuddspremie, investeringsvalg, avkastning og risiko er særlig vektlagt. I utkastet foreslås at ordning med innskuddssikret pensjon skal ha en innskuddspremieplan, hvor innskuddene kan fastsettes enten som et fast årlig beløp pr. medlem eller som en andel av medlemmets lønn eller lønnsgrunnlag. Planen skal for øvrig fastsettes i tråd med bestemmelsene om innskuddsplan i utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, kapittel 5. Arbeidsgruppen går videre inn for at innskuddssikret pensjonsordning skal kunne opprettes med investeringsvalg. Investeringsvalget kan omfatte premiereserven for alderspensjon og ordningens premiefond. Investeringsvalget for premiefondet vil i tilfelle være tillagt foretaket, jf. egne regler i utkastet § 11-3. Investeringsvalget for pre-

miereserven for alderspensjon i en innskuddssikret pensjonsordning skal kunne være tillagt enten foretaket eller det enkelte medlem. Dersom medlemmet selv foretar investeringsvalget for egen pensjonskonto, hefter medlemmet etter utkastet selv for de tap som kan oppstå, dog slik at medlemmet for å sikre premiereserven for opptjent pensjon kan tegne en avkastningsgaranti i institusjonen. Arbeidsgruppen foreslår at medlemmets opptjente pensjon skal være garantert av institusjonen og at tilhørende premiereserve skal være sikret dersom investeringsvalget tillegges foretaket, enten gjennom at foretaket kjøper en avkastningsgaranti fra institusjonen, eller ved at foretaket selv står ansvarlig for de tap som kan oppstå som følge av investeringsvalget. Fordeling av avkastning på midlene mellom arbeidsgiver og arbeidstaker vil ifølge utkastet avhenge av den nærmere utforming av ordningen, jf. utkastet kapittel 11. I ytelsesbasert pensjonsordning med investeringsvalg vil foretaket eller institusjonen fullt ut måtte garantere for en opptjent pensjon etter pensjonsplanen, som er helt uavhengige av avkastningen på midlene. I slike ordninger vil derfor alle gevinster knyttet til investeringsvalget tilfalle foretaket.

Arbeidsgruppen går inn for at retten til opptjent pensjon ved opphør av medlemskap i innskuddssikret pensjonsordning baseres på reglene i vedtatte lov om foretakspensjon, jf. avsnitt 4.4, og at omdanning fra ytelsesbasert- til innskuddssikret foretakspensjonsordning eller omvendt regnes som regelverksendring i pensjonsordningen, jf. omtale i avsnitt 4.5. Omdanningen mellom innskuddssikret foretakspensjonsordning og innskuddspensjon i arbeidsforhold er regulert i kapittel 14 i utkast til lov om innskuddspensjon.

I kapittel 5 og 6 gjennomgås de skattemessige, økonomiske og administrative sidene av utkastet. Kapittel 7 og 8 inneholder spesialmerknader og utkast til endring i lov om foretakspensjon. Kapittel 9 inneholder utkast til endring i skatteloven.

Kapittel 2

Arbeidsgruppens mandat

Finansdepartementet oppnevnte 24. februar 2000 en arbeidsgruppe for å utarbeide en rapport med utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon. Formålet med en slik ordning vil være å gi foretakene mulighet til å ha en forsikringsbasert pensjonsordning uten den usikkerhet knyttet til størrelsen av fremtidige premiebetalinger som ligger i en ytelsesbasert pensjonsordning etter lov om foretakspensjon. De lovregler arbeidsgruppen skal utarbeide forslag til, vil utgjøre det tredje og siste ledd i den nye lovgivningen for kollektive pensjonsordninger i arbeidsforhold i privat sektor basert på lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

Når det gjelder bakgrunnen for oppnevningen av arbeidsgruppen, vises for øvrig til NOU 1999: 32 side 36 til 37, samt til kapittel 3 nedenfor.

Arbeidsgruppen ble gitt følgende mandat:

”1.

Arbeidsgruppen skal utarbeide en rapport med utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon, jf. omtale av slik ordning i NOU 1999: 32 avsnitt 3.4.3.

Arbeidet skal ta utgangspunkt i de felles hovedhensyn som lå til grunn ved utarbeidelse av forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og lov om foretakspensjon. Det skal bl.a. legges særlig vekt på at et flertall i sosialkomiteen ved behandlingen av Velferdsmeldingen uttalte at tjenestepensjonsordningene skal støtte opp under folketrygden, at skattefavoriseringen berettiger at det stilles visse fordelingspolitiske krav til ordningen og at pensjonsordningen skal stimulere til yrkesdeltaking. Det vises i denne sammenheng til NOU 1999: 32 og til Ot.prp. nr. 57 (1998-99) om lov foretakspensjon.

2.

Arbeidsgruppen skal foreslå regler hvor arbeidsgiver tillates årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon med dødelighetsarv med de skattemessige virkninger dette vil ha etter lov om foretakspensjon. Pensjonssopptjening for det enkelte medlem i ordningen skal foregå løpende med endelig virkning, ved at medlemmet bygger opp en rekke i prinsippet uavhengige forsikringskrav, et for hvert medlemsår. Opptjeningsprinsippet skal således baseres på at arbeidsgiver ikke er forpliktet til ytterligere innbetalinger til medlemmet som følge av f. eks. lønnsendringer.

Arbeidsgruppen skal foreslå regler om ordningens ”premiebetalingsplan”, som bidrar til forholdsmessighet i opptjeningen av alderspensjon for medlemmer med ulik lønn på kjøpstidspunktet. Departementet viser i denne sammenheng til de vurderinger som er gjort i NOU 1999: 32 avsnitt 4.5.3 Forholdsmessighetsprinsippet, og til de innskuddsprofiler som er foreslått tillatt i utkast til lov om innskuddspensjon § 5-3. For å ivareta hensynet til at pensjonsytelsene

skal være rimelige sett i sammenheng med den alderspensjon medlemmene kan motta fra folketrygden skal gruppen videre utarbeide forslag til regler om maksimal årlig premiebetaling/ytelsesoppbygging. Departementet viser i denne sammenheng til de vurderinger og siktemål som er gjort i NOU:1999: 32 avsnitt 4.5.4 Innskuddsgrens-er.

Lovreglene skal så vidt mulig kunne innarbeides som alternative regler til lov om foretakspensjon kapittel 4 "Opptjening av alderspen-sjon". I likhet med det som er lagt til grunn i utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold skal det tas utgangspunkt i at opptjening av pensjon foregår fra medlemmet fyller 20 år, og så lenge medlemmet mottar lønn. Ved opptjening av pensjon skal det i den enkelte ordning kunne tas hensyn til at det er ulik levealder for kvinner og menn, slik at forventet pensjon for sammenlignbare personer av ulikt kjønn beregningsmessig blir like stor. Alderspensjonen i ordningen skal være livsvarig.

Arbeidsgruppen skal vurdere om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon bør kunne etableres med individuelle konti tilknyttet investeringsvalg.

Ut over de føringer som er gitt ovenfor skal arbeidet baseres på lov om foretakspensjon slik den vedtas av Stortinget.

3.

Utkast til lovregler må ligge innenfor de forpliktelser som følger av EØS-avtalen.

4.

Arbeidsgruppen kan etablere kontakt med forsikringsbransjen og andre interesse- eller faggrupper etter behov.

5.

Arbeidsgruppens skal utarbeide utkast til høringsnotat. Fristen for arbeidsgruppens arbeid settes til 1. mai 2000.

6.

Finansdepartementet kan gjøre endringer, utdypninger og tillegg i mandatet."

Arbeidsgruppen har følgende sammensetning:

- Professor Erling Selvig, leder
- Avdelingsdirektør Hilde Olsen
- Rådgiver Per Øystein Eikrem
- Førstekonsulent Torjus Moe

Arbeidsgruppen har avholdt i alt 4 møter.

I overensstemmelse med arbeidsgruppens mandat ble det opprettet en referansegruppe hvor berørte parter har hatt mulighet til å komme med merknader underveis i arbeidsgruppens arbeid. Denne referansegruppen har hatt representanter fra Akademikerne, Akademikernes Fellesorganisasjon, Finansnæringens Hovedorganisasjon, Handels- og Servicenæringens Hoved-

dorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge, Norske Pensjonskassers Forening, Næringslivets Hovedorganisasjon og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund. Det har vært avholdt 1 møte i referansegruppen.

Kapittel 3

Kollektive pensjonsordninger i Norge. Hovedlinjer**3.1 Hovedprinsipper for kollektive pensjonsordninger**

Pensjonsordningene i privat og offentlig sektor har tradisjonelt vært foretaks- eller arbeidsgiverorganiserte, opprettet av det enkelte foretak eller en arbeidsgiver til fordel for sine arbeidstakere som gruppe. Den rett til pensjon som tilkommer den enkelte har vært og blir fortsatt oppfattet som en viktig del av lønns- og arbeidsvilkårene.

Pensjonsordninger i privat sektor opprettes nå som kollektiv pensjonsforsikring i livsforsikringsselskap eller i pensjonskasse tilknyttet det enkelte foretak eller konsern. En slik ordning vil

- sett fra arbeidstakernes side fremtre som *sparing* gjennom hele den yrkesaktive tilværelse med henblikk på utbetaling av ytelser ved oppnådd pensjonsalder, eventuelt supplert med risikodekning for tilfelle av uførhet eller førtidig død,
- sett fra foretakets side innebære en *kostnad* som – på samme måte som arbeidsgivernes andel av sosiale kostnader – utgjør en vesentlig del av samlede lønnskostnader,
- sett fra samfunnets side fremtre som et viktig *tillegg til de offentlige sosial- og velferdspolitiske trygdeordninger* (folketrygden).

Det har lenge vært knyttet *skattefordeler* til slike pensjonsordninger. Disse gjelder særlig foretakenes rett til fradrag for sine kostnader, herunder oppbygging av premiefond for å sikre fremtidig premiebetaling, og – i forhold til arbeidstakerne – utsatt beskatning til tidspunktet for utbetaling av ytelser og fritak for formuesbeskatning av verdien av opptjente pensjonsrettigheter.

Det offentlige har ut fra sosial- og velferdspolitiske hensyn stilt ulike krav til utformingen av pensjonsordninger som vilkår for de skattefordeler som det her dreier seg om. De viktige prinsipper i denne sammenheng vil være:

- pensjonsordningen skal være kollektiv i den forstand at den som hovedregel omfatter alle arbeidstakere i foretaket som oppretter den,
- det skal fastsettes et regelverk for pensjonsordningen som skal gjelde og anvendes i forhold til alle arbeidstakere som er medlemmer,
- det skal være et rimelig forhold mellom pensjonsrettighetene og lønn og antall arbeidsår for de enkelte medlemmer,
- opptjening av pensjon i ordningen kan ses i sammenheng med medlemmenes rettigheter i folketrygden,
- pensjonsrettighetene opptjenes gradvis frem til pensjonsalderen og materialiserer seg i utbetaling først ved nådd pensjonsalder,
- pensjonsytelsene skal utbetales over en periode av en viss varighet eller så lenge pensjonisten lever,
- opptjente pensjonsrettigheter til enhver tid skal være fondssikret ved midler adskilt fra foretakets økonomi, noe som skjer ved oppbygging av til-

strekkelig pensjonskapital i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse.

De rettigheter den enkelte arbeidstaker skal erverve i henhold til pensjonsordningen, kan tenkes utformet på forskjellig måte. Det har hittil vært et krav at kollektive pensjonsordninger med skattefordel må utformes etter et opplegg som svarer til det lov om foretakspensjon av 24. mars 2000 nr. 16 nå tar som utgangspunkt. Regelen har hittil vært at arbeidstakerne skal sikres *bestemte årlige pensjonsytelser* beregnet ut fra lønn og tjenestetid etter regler fastsatt i ordningens pensjonsplan (*ytelsesbasert alderspensjon*).

I NOU 1999: 32 ble det fremlagt utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold som bygger på et alternativt opplegg. Prinsippet er der at foretaket gjennom *årlige innskudd*, beregnet ut fra regler fastsatt i en innskuddsplan for pensjonsordningen, skal bygge opp en pensjonskapital for de enkelte arbeidstakere som ved oppnådd pensjonsalder benyttes til årlige pensjonsytelser over en periode av en viss varighet eller så lenge pensjonisten lever (*innskuddspensjon*).

Prinsipielt og praktisk/økonomisk er det flere viktige forskjeller mellom foretakspensjon og innskuddspensjon. Ved foretakspensjon fastlegges pensjonsplanene de ytelser arbeidstakerne har krav på, med den følge at foretakets premier over tid må tilpasses det som trengs for å sikre utbetalingene. Ved innskuddspensjon derimot fastlegges foretakets innbetalingsplikt i det enkelte år, men til gjengjeld knytter det seg usikkerhet til hvilke ytelser arbeidstakerne faktisk vil motta ved nådd pensjonsalder. Dette vil bero på størrelsen av oppsamlet alderspensjonskapital.

Foretakspensjon og innskuddspensjon bygger også på forskjellige finansielle produkter. Ved foretakspensjon vil død før nådd pensjonsalder føre til at den pensjonskapital som sikrer retten til alderspensjon tilfaller forsikringskollektivet, mens det for innskuddspensjon er foreslått at pensjonskapitalen i stedet kan benyttes til ytelser til avdødes etterlatte. Det knytter seg således ikke såkalt dødsarv til innskuddspensjon i arbeidstakernes yrkesaktive periode, og lovutkastet åpner derfor for at slik pensjonsordning også kan opprettes i bank og verdipapirfond.

Disse forhold er bakgrunnen for at arbeidsgruppen er gitt i oppdrag å utarbeide utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon. Formålet er å legge grunnlag for en fullt ut forsikringsbasert pensjonsordning uten den usikkerhet for foretakene, når det gjelder størrelsen av fremtidige premieutbetalinger, som knytter seg til foretakspensjon med ytelsesbasert alderspensjon. Arbeidsgruppen har valgt å betegne dette tredje alternativ som *innskuddssikret alderspensjon*. Det dreier seg her om en pensjonsordning som forsikringsmessig vil bygge på vanlige prinsipper for pensjonsforsikring samtidig som den kostnadsmessig for foretakene har samme egenskap som innskuddspensjon.

Sett i sammenheng vil det nye lovverket om kollektive pensjonsordninger således åpne for utforming av *tre til dels ulike former for alderspensjon*. Uavhengig av hvilket alderspensjonsalternativ som velges, vil ordningen kunne suppleres med uføre- og etterlattedekninger utformet i samsvar med reglene på disse områdene i lov om foretakspensjon kapittel 6 og 7. Som hittil vil foretakene ut fra personalpolitikk og kostnadshensyn kunne tilpasse sine

ordninger innenfor de ganske vide rammer den nye pensjonslovgivningen vil trekke opp. I alle tilfelle vil det imidlertid dreie seg om *kollektive* pensjonsordninger med skattefordel, og hovedlinjene i lovverket reflekterer således de prinsipper for slike ordninger som allerede er omtalt. For øvrig vises til særskilt omtale av de tre alternativene nedenfor i avsnittene 3.2 til 3.4.

3.2 Ytelsesbasert foretakspensjon

Regelverket om private tjenstepensjonsordninger fra 1968 er erstattet av lov om foretakspensjon av 24. mars 2000 nr. 16. Loven gjelder kollektive pensjonsordninger der foretak oppretter pensjonsforsikring til fordel for sine arbeidstakere i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse. Gjennom foretakspensjon sikres arbeidstakerne rett til alderspensjon, og i de fleste tilfelle også rett til uførepensjon og pensjon til etterlatte barn og livsledsager. For så vel institusjon som foretaket og arbeidstakerne dreier det seg således om et kombinert spare- og risikoprodukt, dvs. det er knyttet døds- og overlevelsesrisiko til retten til pensjonsytelser.

Størrelsen av pensjonsytelsene skal fremgå av den ytelsesplan som fastsettes for pensjonsordningen. Ytelsesplanen er alene bestemmende for hvilke ytelser og ytelsesnivå arbeidstakerne sikres. For den enkelte arbeidstaker beregnes ytelsene på grunnlag av lønn og tjenestetid, og det kreves en tjenestetid på minst 30 år for rett til fulle ytelser. Ytelser opptjent i henhold til ytelsesplanen skal til enhver tid være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen. Uføre- og etterlatteytelser beregnes i tilfelle med utgangspunkt i opptjent alderspensjon.

Foretaket skal årlig betale premie i samsvar med forsikringsvilkårene tilsvarende det som trengs for å sikre pensjonsytelser opptjent gjennom året. En del av premien går til dekning av alderspensjons- og risikoytelser, og resten er et særskilt beregnet omkostningstillegg.

Som følge av at opptjent pensjon beregnes ut fra den enkeltes lønnsnivå til enhver tid vil den alminnelige lønnsutvikling i foretaket og andre lønnsforhøyelser få stor betydning for premien. Dette skyldes at opptjent pensjon beregnes som om arbeidstakerne hadde mottatt den nye og høyere lønnen fra ansettelsestidspunktet. I tillegg kommer at ytelsene vanligvis er fastsatt som en andel av faktisk sluttlønn sammen med pensjon fra folketrygden, som er regressiv. Ved individuell lønnsøkning vil pensjonsordningen da måtte finansiere en tiltakende andel av samlet pensjon. Dette innebærer at premien for den enkelte arbeidstaker vanligvis vil stige ganske vesentlig i den senere del av yrkesaktiv periode.

Samlet innebærer prinsippene for premieberegningen, sett i sammenheng med ytelsesplanen, at premien vil kunne variere betydelig fra år til år, særlig som følge av lønnsforhøyelse. Fra foretaksforhold er det særlig fremhevet at dette gjør det vanskelig å beregne hvor store de fremtidige pensjonskostnadene egentlig blir. Motstykket til dette er at arbeidstakerne kan forutberegne hvilke pensjonsytelser de vil motta som andel av den lønn arbeidstakeren faktisk har ved pensjonsalder.

Foretakets eller pensjonsordningens evne til å utbetale opptjent pensjon har ingen selvstendig betydning for arbeidstakers rett til opptjent pensjon. For

å sikre opptjente rettigheter kreves det at opptjent pensjon skal være garantert av det forsikringsselskap eller den pensjonskasse hvor ordningen er opprettet. Pensjonsinnretningen sikrer således den pensjon som det er betalt premie for. For å sikre dette pensjonsnivået må pensjonsinnretningen på sin side foreta avsetninger til premiereserven i forhold til de overtatte forpliktelser, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 8-2 med forskrifter. Størrelsen på disse avsetningene følger av forsikringslovgivningen, og avhenger bl.a. av hvilke forutsetninger som er lagt til grunn om finansiell avkastning (grunnlagssrente) og dødelighet.

Kravet til premiereserve for en gitt ytelse tiltar normalt etter hvert som tidspunktet for avtalt utbetaling nærmer seg ¹. Pensjonsinnretningen må derfor normalt ha en positiv finansiell avkastning på forvaltede midler for å gå i regnskapsmessig balanse, dvs. en avkastning som minst tilsvarer det nivå som er lagt til grunn ved premieberegningen. Det forutsettes videre i beregningsgrunnlaget for ytelsene at medlemmene dør, slik at det forventede antall framtidige livsår stadig avtar. Dersom avkastningen på de forvaltede midlene – eller dødeligheten – blir høyere enn forutsatt, kan dette bidra til at institusjonen går med regnskapsmessig overskudd. Et eventuelt overskudd vil bli fordelt mellom institusjonen og kundene, jf. bl.a. forsikringsvirksomhetsloven § 8-1. Pensjonsforpliktelsene i en ytelsesbasert ordning er imidlertid entydig bestemt av opptjent pensjon, som er sikret ved kravet til premiereserve. Et eventuelt overskudd tildelt en ytelsesbasert ordning vil derfor bli tilført ordningens premiefond. Det er således foretaket som bærer den finansielle risiko som ikke er overtatt av institusjonen gjennom den garanterte grunnlagssrenten. Ettersom pensjonsinnretningen garanterer for at pensjonsordningen minst blir tilført de midler som er nødvendige for å møte kravet til økt premiereserve for den pensjon det allerede er betalt premie for, er foretakets usikkerhet i denne sammenheng avgrenset til hvor stort overskudd de får tildelt. Et eventuelt underskudd (avkastning under beregningsrenten) må derfor i hovedsak dekkes av institusjonens egne midler. ²

Disse forhold fører til at foretakspensjon ofte beskrives i kortform som en *ytelsesbasert* pensjonsordning, dvs. med forhåndsfastsatt ytelsesnivå ut fra sluttlønn, men med variabel premie. I tillegg kommer at ordningen er *fondsbasert*, dvs. opptjente rettigheter er sikret ved at midler er avsatt i institusjonens forsikringsfond adskilt fra foretakets egen økonomi.

3.3 Innskuddspensjon

Utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (NOU 1999: 32) gjelder også foretaksopprettede, kollektive pensjonsordninger som er fondsbaserte

1. Kravet til premiereserve er basert på beregningsgrunnlaget, bl.a. slik at framtidig utbetaling neddiskonteres til nåverdi ved hjelp av grunnlagsrenten. Nåverdien av en gitt forpliktelse vil således med strengt positiv grunnlagsrente, tilta jo kortere tid det er igjen til tidspunktet for utbetaling. I pensjonsforsikring, hvor forpliktelsen bortfaller ved dødsfall, vil premiereserven også tilta etter som tiden går fordi forpliktelsen blir mer sannsynlig.
2. For å redusere den risiko livsforsikringsselskapene påtar seg, kan forsikringsselskapene imidlertid i enkelte tilfeller fravike prinsippet om at overskudd tildeles med endelig virkning. Dette gjøres gjennom såkalte tilleggsavsetninger, som senere kan benyttes dersom institusjonen oppnår en lavere avkastning enn grunnlagsrenten.

og innrømmet skattefordeler. En pensjonsordning med innskuddspensjon vil derfor ha mange av de samme særtrekk som foretakspensjonsordninger. I disse henseender er lov om foretakspensjon retningsgivende for utformingen av regelverket. Det foreligger imidlertid også viktige prinsipielle forskjeller mellom foretakspensjon og innskuddspensjon. Dette gjelder særlig hva angår omfanget av ordningen, fastsettelsen av ytelsene og foretakets årlige innbetalinger til finansiering av pensjonsordningen.

For det første er lovforslaget utformet med henblikk på rett til alderspensjon. Det åpnes likevel for at det kan knyttes ulike forsikringsdekninger med rett til uføre- og etterlatteytelser til ordningen.

For det annet skal rett til alderspensjon sikres ved oppsparing av alderspensjonskapital gjennom yrkesaktiv periode slik at kapitalen ved nådd pensjonsalder kan benyttes til utbetaling av årlige pensjonsytelser, eventuelt etter kjøp av pensjonsforsikring med rett til årlige ytelser. Dette innebærer at det til dels må skilles i regelverket mellom oppsparingsperioden og utbetalingsperioden. I oppsparingsperioden er ordningen ikke forsikringsbasert på vanlig måte.

I oppsparingsperioden er rett til opptjent pensjonskapital ikke knyttet til døds- og overlevelsesrisiko, dvs. det praktiseres ikke prinsipper om "dødsarv", i motsetning til ved pensjonsforsikring. Dør et medlem (før nådd pensjonsalder) kan opptjent kapital benyttes til sikring av etterlatte barn og livsledsager.

Som følge av at innskuddspensjon er en ordning for oppsparing av alderspensjonskapital, uten slik risiko som er karakteristisk for vanlig pensjonsforsikring, kan en innskuddsordning etableres så vel i forsikringsselskaper og pensjonskasser som i banker og forvaltningsforetak for verdipapirfond. Hvis det åpnes for opphørende ytelser av minimum 10 års varighet, som i lov om foretakspensjon, antas det at pensjonskapitalen også i utbetalingsperioden kan forvaltes av slike institusjoner, med mindre det enkelte medlem da velger å konvertere pensjonskapitalen til vanlig pensjonsforsikring.

For det tredje, innskuddspensjon finansieres av foretaket ved innbetaling av bestemte årlige innskudd for de enkelte medlemmer. Innskuddene for de enkelte medlemmer skal beregnes etter regler fastsatt i en innskuddsplan, f.eks. ut fra en bestemt prosent av lønn eller som et fast årlig beløp for hvert medlem. Foretaket vil dermed være bedre istand til å beregne pensjonskostnadene som andel av samlede lønnskostnader. For den enkelte arbeidstaker vil opptjent pensjonskapital til enhver tid utgjøre summen av innbetalte innskudd og tilført avkastning ved forvaltningen av innskuddene.

Størrelsen av pensjonskapitalen ved nådd pensjonsalder blir ved innskuddspensjon bestemmende for størrelsen av de årlige pensjonsytelser. Tjenestetiden i foretaket vil ikke få annen direkte betydning for medlemmet enn at det avgjør hvor mange innskudd medlemmet mottar. I kortform kan en således si at *innskuddsbasert* alderspensjon er en ordning med forhåndsfastsatte innskudd, men variabel ytelse. Ytelsene beregnes først ved nådd pensjonsalder ut fra den pensjonskapital de årlige innskudd fra foretaket og tilført avkastning til sammen utgjør.

For det fjerde, når det sentrale ved innskuddspensjon er oppsparing av pensjonskapital via årlige innskudd fra foretaket, vil den avkastning av opp-

samlet kapital som kan oppnås ved institusjonens forvaltning av midlene, også kunne få stor betydning for størrelsen av pensjonskapitalen når pensjonsalderen nås, og dermed for størrelsen av pensjonsytelsene.

Fordi lønnsforhøyelser ikke "kompenseres" gjennom etterbetaling av innskudd for tidligere tjenestear, kan sikring av realverdien av opptjente ytelser bare oppnås innenfor reglene om fordeling av faktisk avkastning mellom foretaket og arbeidstakerne. Selv en meget lav prisstigning (f.eks. 2 prosent) over en oppsparingsperiode på 25-40 år vil føre til en betydelig reell reduksjon av pensjonskapitalen, med mindre inflasjonsvirkningen motvirkes ved fastsettelse av det avkastningsnivå som årlig skal tilføres pensjonskapitalen. Reglene om fordeling av årlig avkastning mellom foretakets innskuddsfond og arbeidstakernes pensjonskapital må følgelig tilpasses disse forhold, og dessuten ha innebygget fleksibilitet slik at virkninger av variasjoner i inflasjonsnivået over så vidt lange tidsrom kan motvirkes.

For det femte, den store betydning avkastningen av pensjonskapitalen vil ha innenfor en innskuddspensjonsordning – både for arbeidstakere og foretak – har aktualisert spørsmålet om forvaltning av pensjonskapitalen som en investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket eller den enkelte arbeidstaker. Slik forvaltning antas å kunne gi bedre avkastning enn vanlig ved fellesforvaltning i institusjonens regi. Lovforslaget om innskuddspensjon åpner derfor for to former for forvaltning med investeringsvalg: Kollektiv forvaltning av pensjonskapitalen med investeringsvalg for foretaket og en ordning med egen pensjonskonto for hver arbeidstaker hvor investeringsvalget tilhører kontohaveren.

3.4 Foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon

Lovutkastet om innskuddspensjon i arbeidsforhold er som nevnt basert på prinsippet om oppsparing av alderspensjonskapital som det ikke er knyttet døds- og overlevelsrisiko til på samme måte som ved pensjonsforsikring. I samsvar med sitt mandat la utvalget som la fram dette lovutkastet, til grunn at det som et alternativ til slike innskuddsordninger burde være anledning til å etablere kollektive pensjonsordninger der pensjonen bygges opp gjennom årlige kjøp av pensjonsforsikringsytelser på grunnlag av årlige innskuddspremier fra foretaket, se NOU 1999: 32 side 36-37, hvor det bl.a. heter:

”Et flertall i utvalget vil peke på at en slik ordning vil ha mange fellestrekk med foretakspensjon, bl.a. gradvis ytelsesoppbygging, og med virksomhetene til de institusjonene (forsikringsselskaper og pensjonskasser) som har adgang til å etablere foretakspensjonsordninger. Flertallet mener derfor at den mest naturlig innarbeides som et tillegg i lov om foretakspensjon. Det synes neppe å være behov for mer enn et begrenset antall særbestemmelser. Lov om foretakspensjon vil dermed gjelde forsikringsbaserte pensjonsordninger, men lov om innskuddspensjon vil gjelde spareordninger uten hensyn til institusjonstype. En slik løsning vil være lovteknisk enkel og vil heller ikke komplisere i forhold til Stortingets behandling av de to forslagene. Flertallet foreslår derfor at departementet utarbeider forslag til et slikt tillegg i lov om foretakspensjon. Det vil være mest hensiktsmessig at et slikt tillegg legges fram etter at de to lovene er behandlet i Stortinget

slik at utformingen av disse ordningene er klar. Etter flertallets oppfatning vil det her bare være behov for et meget begrenset antall særregler for å innarbeide løsningen i lov om foretakspensjon.

Spørsmålet har også vært forelagt utvalgets referansegruppe, som i hovedsak støttet utvalgets vurdering.”

Finansdepartementet har senere gitt arbeidsgruppen i oppdrag å ”utarbeide en rapport med utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon”, og viste i denne forbindelse til omtalen i NOU 1999: 32 som er gjengitt ovenfor. Ved behandlingen av lov om foretakspensjon la Stortingets finanskomité til grunn (Innst.O. nr. 50 1999-2000 side 7) at det kunne bli ”behov for endringer i den foreliggende lov om foretakspensjoner” før det samlede lovverk om kollektive pensjonsordninger ble satt i kraft.

Arbeidsgruppen har valgt å betegne denne form for kollektiv pensjonsordning som foretakspensjon med *innskuddssikret* alderspensjon. Prinsipielt er dette en pensjonsordning bygget på pensjonsforsikring med vanlig døds- og overlevelsrisiko, og den kan derfor bare opprettes i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse. Dette innebærer også at ordningen kan omfatte vanlige uføre- og etterlattepensjoner.

Det karakteristiske for innskuddssikret alderspensjon vil være dels at den finansieres av foretaket ved *bestemte årlige innskuddspremier* som løpende benyttes til å tegne pensjonsforsikring for arbeidstakerne, og dels at pensjonsytelsen ved nådd pensjonsalder vil utgjøre *summen* av de ytelser som hvert år er sikret arbeidstakerne på grunnlag av årets innskuddspremie. Noe forenklet kan man si at alderspensjonen vil tilsvare summen av ytelsene i henhold til en serie av engangsbetalte pensjonsforsikringer. Nivået på alderspensjonen vil således ikke fremgå av en forhåndsfastsatt ytelsesplan slik som ved ytelsesbasert foretakspensjon, men vil bero på størrelsen av de innskuddspremier som foretaket årlig skal betale for arbeidstakerne og den avkastning som ved forvaltningen av innbetalte midler tilføres forsikringene under den yrkesaktive periode.

Disse forhold innebærer at en *forhåndsfastsatt innskuddspremieplan* vil måtte utgjøre en meget viktig del av regelverket for pensjonsordningen. Planen vil – på samme måte som innskuddsplanen for kollektiv innskuddspensjon – måtte inneholde regler for beregning av de innskuddspremier foretaket årlig skal innbetale, f.eks. at premien utgjør en viss prosent av lønn eller lønnsgrunnlaget til enhver tid. Det betyr at innskuddspremien beregnes ut fra lønnsnivået i innbetalingsåret, og at lønnsforhøyelser kun får betydning for innskuddspremien fra og med det tidspunkt de settes i verk. Dette betyr bl.a. at opptjent pensjon til enhver tid ikke vil være gitt av lønnen på samme tidspunkt og tjenestetidens andel av kravet til full opptjening, men ytelsene vil selvsagt øke med det antall år innskuddspremie blir innbetalt for en arbeidstaker. På samme måte som ved innskuddspensjon vil derfor den *avkastning* ved kapitalforvaltningen som tilføres de forsikrede få stor betydning for størrelsen av alderspensjonsytelsen ved nådd pensjonsalder.

Dersom det ligger et vanlig beregningsgrunnlag for pensjonsforsikring til grunn for pensjonsordningen (ordning uten investeringsvalg), vil ordningen ha en grunnlagsrente som etter gjeldende regler ikke kan overstige 3 prosent.

Til gjengjeld vil pensjonsordningen bli tilført *overskudd* etter reglene i lov om forsikringsvirksomhet § 8-1 med tilhørende forskrifter. Spørsmålet om hvilke regler som skal gjelde for fordelingen av overskuddet mellom foretak og arbeidstakerne, vil derfor måtte vurderes ut fra i hovedsak samme hensyn som ved kollektiv innskuddspensjon uten investeringsvalg (se foran i avsnitt 3.3).

Den store betydning avkastning vil ha ved foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon – både for arbeidstakere og foretak – aktualiserer også i forhold til slike kollektivordninger spørsmålet om pensjonsordningens midler skal kunne forvaltes som en investeringsportefølje med *investeringsvalg* for foretaket eller den enkelte. Ifølge mandatet skal dette spørsmål vurderes av arbeidsgruppen.

Spørsmålet om investeringsvalg står i hovedsak i samme stilling som ved kollektiv innskuddspensjon. I tillegg kommer at en adgang til forvaltning basert på investeringsvalg ved kollektiv innskuddspensjon i seg selv taler for at en tilsvarende ordning i tilfelle gjøres gjeldende også for foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon. Kollektiv innskuddspensjon og foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon vil fra foretakenes side ventelig bli vurdert opp mot hverandre, og regelverket bør formentlig ikke innby til at valget mellom alternativene blir bestemt av ulike regler for kapitalforvaltningen. I tilfelle bør således også reglene om foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon åpne for kollektivt investeringsvalg for foretaket og for individuelt investeringsvalg for den enkelte arbeidstaker.

3.5 Ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg

Forslaget til lov om foretakspensjon (Ot.prp. nr. 47 (1998-99)) § 2-2 fjerde ledd videreførte den hittil gjeldende regel om at det ikke er adgang til å tegne kollektiv pensjonsforsikring basert på forvaltning av pensjonsordningens midler som en investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket. Under Stortingets behandling av lovforslaget ble denne bestemmelsen utelatt. I Innst.O. nr. 50 (1999-2000) uttaler et bredt flertall i finanskomiteen følgende:

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener det er mye som taler for å gi adgang til investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger, og stiller seg positiv til en slik adgang. Flertallet viser samtidig til at det etter departementets syn reiser seg «store og kompliserte problemstillinger» i tilknytning til en slik adgang. Samtidig synes det ikke å være uenighet om at en adgang til investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger vil kreve endringer i regelverket, blant annet knyttet til avkastningsgaranti m.m. Flertallet mener derfor det kan være hensiktsmessig at spørsmålet utredes før eventuell adgang til investeringsvalg iverksettes.

Flertallet legger videre til grunn at departementet utarbeider nødvendige endringer og utfyllende bestemmelser, slik at det eventuelt kan gis adgang til investeringsvalg med avkastningsgaranti, også slik at det på dette området sikres størst mulig grad av likebehandling mellom livselskap og pensjonskasser.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistiske Venstreparti og Venstre, ber Regjeringen komme tilbake til dette i forbindelse med proposisjonen om

innskuddspensjoner. På denne bakgrunn foreslår dette flertallet at § 2-2 (4) utgår. Dette flertallet viser til at mange høringsinstanser går mot utvalgets og departementets forslag om at foretakspensjonsordning ikke kan inngås som livsforsikring med investeringsvalg. Det er blant annet påpekt at en adgang til investeringsvalg vil kunne bedre foretakenes mulighet for å finansiere ordningene, gi mulighet for en bedre risikostyring og redusere livsselskapenes konkurranseulempe i forhold til pensjonskassene. Dette flertallet viser også til at Kredittilsynet mener det bør vurderes modeller for livsforsikring med investeringsvalg med avkastningsgaranti.”

Finanskomiteens bemerkninger må sees på bakgrunn av at ytelsesbasert foretakspensjon bygger på en forhåndsfastsatt ytelsesplan, og at ytelsesnivået bestemmes ut fra lønnsnivå og tjenestetid ved nådd pensjonsalder *uavhengig av faktisk oppnådd avkastning ved kapitalforvaltningen*. I samsvar med dette er regelen i lov om foretakspensjon § 8-5 at overskudd, dvs. avkastning mv. ut over den grunnlagsrente som gjelder for pensjonsordningen, skal tilføres henholdsvis foretakets premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Som påpekt av flertallet i finanskomiteen må derfor spørsmålet om investeringsvalg ved ytelsesbasert foretakspensjon først og fremst sees i sammenheng med virkninger for foretakenes nettokostnader ved finansieringen av pensjonsordningen.

Legger en således til grunn at ytelsesnivået skal bestemmes av ytelsesplanen for pensjonsordningen *uavhengig av hvordan pensjonsordningens midler forvaltes*, blir spørsmålet om investeringsvalg ved ytelsesbasert foretakspensjon i første rekke et spørsmål som gjelder forholdet mellom foretaket og den institusjon hvor ordningen er opprettet. Det er således her ikke aktuelt med en ordning som gir den enkelte arbeidstaker investeringsvalg.

Spørsmålet om pensjonsordningens midler skal kunne forvaltes som en investeringsportefølje med investeringsvalg, gjelder først og fremst fordelingen av avkastning og kapitalforvaltningsrisiko mellom foretak og institusjon. Det må imidlertid også tas hensyn til at etter lov om foretakspensjon § 8-5 (2) skal overskudd knyttet til midler som sikrer pensjoner under utbetaling, tilføres pensjonistenes overskuddsfond og i nødvendig utstrekning benyttes til pensjonsregulering før det overskytende tilføres premiefondet etter lovens § 11-4. Innenfor rammen av reglene om pensjonsregulering vil således pensjonistene ha en begrenset interesse i resultatet av kapitalforvaltningen også i tilfelle av investeringsvalg for foretaket.

Som nevnt foran i avsnitt 3.3 og 3.4 vil samlet forvaltning av pensjonsordningens midler som en investeringsportefølje med investeringsvalg for foretaket også være et alternativ ved innskuddspensjon og foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon. En investeringsvalgsordning for foretaket ved ytelsesbasert foretakspensjon bør i tilfelle kunne utformes etter i hovedsak de samme retningslinjer. Dermed vil valget mellom de ulike former for kollektive pensjonsordninger ikke bli påvirket av forskjeller når det gjelder reglene for kapitalforvaltningen, men bli bestemt ut fra de rettigheter og ytelser som særkjenner hver av ordningene sett i forhold til foretakets og arbeidstakernes behov. Dette taler for at reglene om forvaltning av investeringsporteføljer med investeringsvalg for såvel innskuddssikret som ytelsesbasert foretakspensjon innarbeides i et eget kapittel i loven om foretakspensjon.

Kapittel 4

Alminnelige merknader

4.1 Rammer for lovarbeidet

4.1.1 Hovedspørsmål

Som nevnt foran i kapittel 3.1, vil lovregler om innskuddssikret foretakspensjon utgjøre det tredje og siste ledd i den nye lovgivningen for kollektive pensjonsordninger i arbeidsforhold i privat sektor, basert på lovene om foretakspensjon og om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Disse lovene reflekterer de samme pensjonspolitiske hovedhensyn, og regelverkene på de områder som er felles for de to pensjonsordninger er utformet i hovedsak på samme måte. De ulikheter som foreligger, har i hovedsak sammenheng med særtrekkene ved henholdsvis ytelsesbasert foretakspensjon og innskuddspensjon.

Det lovutkastet arbeidsgruppen er bedt om å utarbeide, skal gjelde kollektive pensjonsordninger som, på samme måte som ytelsesbasert foretakspensjon, er basert på pensjonsforsikring, men samtidig ikke innebærer slik usikkerhet når det gjelder fremtidige premieinnbetalinger som ofte forbindes med ytelsesbasert foretakspensjon. Det er foran i avsnitt 3.4 redegjort for de hovedområder som, etter arbeidsgruppens oppfatning, bør særreguleres dersom slike kollektivordninger skal kunne opprettes etter lov om foretakspensjon. Dette gjelder først og fremst forhold hvor ulikhetene mellom ytelsesbasert og innskuddssikret foretakspensjon hva angår ytelses- og premienivået vil måtte tillegges vekt ved regelutformingen. Det er således behov for særregler på tre områder:

- det må gis regler som åpner for at pensjonsplanen kan fastsette pensjonsytelsene som summen av de pensjonsytelser som hvert år sikres medlemmene ved innbetaling av årlig innskuddspremie, og regler om beregning av opptjent pensjon til enhver tid,
- det må gis regler om at pensjonsplan for innskuddssikret alderspensjon også skal inneholde en innskuddspremieplan med regler om beregning av størrelsen av de årlige innskuddspremier. Arbeidsgruppens hovedsynspunkt er her at innskuddspremieplanen bør utarbeides etter samme retningslinjer som for innskuddsplan etter lov om innskuddspensjon,
- det må gis regler som sikrer at en viss del av avkastningen ved forvaltningen av pensjonsordningens midler årlig blir tilført de midler som blir bestemmende for pensjonsytelsenes størrelse ved nådd pensjonsalder.

I forhold til de øvrige deler av lov om foretakspensjon vil foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon prinsipielt ikke reise særlige problemer. Det vil likevel være behov for en del rent *lovtekniske* endringer i lov om foretakspensjon. Dette skyldes at loven først og fremst er utformet med henblikk på ytelsesbasert foretakspensjon. Loven inneholder derfor en del regler som

omhandler forhold som er særegne for slike pensjonsordninger, og som ikke passer for innskuddssikret foretakspensjon.

Mange av disse bestemmelsene er utformet slik at det fremgår av selve ordlyden at de ikke vil komme til anvendelse på innskuddssikret foretakspensjon, ganske enkelt fordi spørsmålene som reguleres ikke oppstår i forhold til slike pensjonsordninger. Dette gjelder f.eks. regler som knytter ulike rettsvirkninger til faktisk tjenestetid.

4.1.2 Investeringsvalg

Det fremgår av arbeidsgruppens mandat at den skal vurdere hvorvidt midler knyttet til foretakspensjon med innskuddssikret alderspensjon skal kunne forvaltes som en *investeringsportefølje med investeringsvalg* for foretaket eller for den enkelte arbeidstaker. Arbeidsgruppen mener at det – på samme måte som ved innskuddspensjon – vil være ønskelig å åpne adgang for investeringsvalg ved denne form for foretakspensjon, og også at reglene bør utformes etter de samme retningslinjer som i utkastet til lov om innskuddspensjon i NOU 1999: 32.

Under Stortingets behandling av lov om foretakspensjon ble det fra flertallet i finanskomiteen gitt uttrykk for at "det er mye som taler for å gi adgang til investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger", og at flertallet "stiller seg positiv til en slik adgang". Det ble derfor bedt om at spørsmålet ble vurdert i forbindelse med proposisjonen til lov om innskuddspensjon. I samråd med departementet har arbeidsgruppen derfor utformet utkast til regler om investeringsvalg beregnet på både innskuddssikret og ytelsesbasert foretakspensjon. Som det fremgår av avsnitt 3.5 foran, vil imidlertid spørsmålet om investeringsvalg ved ytelsesbasert foretakspensjon kun være et spørsmål om det skal åpnes adgang for en ordning med investeringsvalg for foretaket.

Arbeidsgruppen foreslår i samsvar med dette at reglene om investeringsvalg tas inn i et eget kapittel i lov om foretakspensjon. Gruppen foreslår videre at reglene om pensjonsregulering i lov om foretakspensjon blir flyttet uten realitetsendring til slutten av kapittel lovens kapittel 5, hvor det allerede er inntatt enkelte bestemmelser om endring av pensjonsytelser. Reglene om investeringsvalg kan dermed plasseres i kapittel 11 i nær tilknytning til de bestemmelser som for øvrig gjelder pensjonsordningens midler og forvaltning av midlene.

Dersom det inntas generelle regler om investeringsvalg i lov om foretakspensjon, vil det samtidig være nødvendig å foreta visse lovtekniske endringer i enkelte av lovens øvrige bestemmelser. Arbeidsgruppens utkast til slike endringer omtales i særmerknadene til de enkelte bestemmelser i lovutkastet, jf. kapittel 7 nedenfor.

Etter gjeldende regler kan livsforsikringer med investeringsvalg bare tegnes i såkalte fondsforsikringsselskaper. Arbeidsgruppen legger dette til grunn. Spørsmålet om tegning av livsforsikring med investeringsvalg i vanlige livsforsikringsselskaper omfattes ikke av arbeidsgruppens mandat.

4.2 Innskuddssikret foretakspensjon

4.2.1 Utformingen av pensjonsordningen

Innskuddssikret foretakspensjon vil være en pensjonsordning undergitt de alminnelige regler om opprettelse av foretakspensjonsordning i lov om foretakspensjon. Det sentrale element vil være den alderspensjon som skal sikres arbeidstakerne i det foretak som oppretter ordningen. Ordningen vil adskille seg fra ytelsesbasert alderspensjon ved at de innskuddspremier foretaket innbetaler til livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen etter hvert benyttes til kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring. De pensjonsytelser en arbeidstaker vil få utbetalt ved nådd pensjonsalder vil således utgjøre summen av de ytelser som er sikret på denne måten.

Hvilke ytelser innskuddssikret alderspensjonsordning vil gi, beror i første rekke på størrelsen av de innbetalte innskudd og det beregningsgrunnlag institusjonen benytter ved fastsettelsen av hvilke ytelser som innskuddspremiene skal gi rett til. Det følger av gjeldende regler om forsikringsteknisk beregningsgrunnlag at det i denne sammenheng ikke kan benyttes en beregningsrente når det gjelder forventet fremtidig avkastning av forvaltede midler som er høyere enn 3 prosent. For øvrig vil ytelsene bli fastsatt ut fra vanlig beregning av overlevelsesrisiko og såkalt dødsarv som knytter seg til pensjonsforsikring generelt.

Lengden av yrkesaktiv periode (faktisk tjenestetid) vil være bestemmende for hvor mange år foretaket skal innbetale innskuddspremie for en arbeidstaker. Dette innebærer også at lengden av yrkesaktiv periode vil få en mer direkte innvirkning på størrelsen av alderspensjonsytelsene enn ved ytelsesbasert foretakspensjon, hvor rett til fulle ytelser er betinget av at minstekravet til tjenestetid i ordningen ved nådd pensjonsalder er oppfylt. Dette minstekravet kan ifølge loven ikke være lavere enn 30 år, og kan ikke overstige 40 år.

Ved innskuddssikret foretakspensjon vil foretakets plikter overfor arbeidstakerne først og fremst være å betale årlig innskuddspremie av en viss størrelse. Pensjonsplanen for en slik pensjonsordning vil derfor måtte inneholde en innskuddspremieplan, se utkastet § 2-3 første ledd. Innskuddspremieplanen fastlegger innskuddspremienivået, og skal også angi hvorvidt forsikringsoverskudd (jf. lov om forsikringsvirksomhet § 8-1 med tilhørende forskrift) skal tilføres de forsikrede og gi grunnlag for økning av ytelsene, eller overføres til foretakets premiefond, se utkastet § 5-2 fjerde ledd. I motsetning til ved ytelsesbasert alderspensjon vil avkastningen av forvaltede midler kunne få stor betydning for størrelsen av de pensjonsytelser de forsikrede vil motta. De nærmere regler om utforming av innskuddspremieplanen drøftes nedenfor i avsnitt 4.2.2.

Ved innskuddssikret alderspensjon blir de innbetalte innskuddspremier og i tilfelle tilført overskudd i de år en arbeidstaker har arbeidet i foretaket, avgjørende for de samlede pensjonsytelser ved nådd pensjonsalder. Opptjent pensjon vil til enhver tid utgjøre *summen* av de pensjonsytelser som er sikret arbeidstakeren på grunnlag av de årlig innbetalte innskuddspremier med tillegg av de ytelser som er sikret som følge av årlig tilført overskudd, se utkastet § 4-3 annet ledd.

Selv om det sentrale element i innskuddssikret foretakspensjon er alderspensjonsforsikring, mener arbeidsgruppen at en på samme måte som ved ytelsesbasert foretakspensjon bør kunne utvide pensjonsordningen til også å omfatte etterlatte- og uføreytelser, herunder premiefritak under uførhet. Dette fremgår av utkastet § 2-1 annet ledd. Det vil være opp til foretaket å avgjøre om og i hvilket omfang slike uføre- og etterlattedekninger skal inngå i ordningen. Dersom slike ytelser skal inngå, vil reglene om uføreytelser og pensjon til etterlatte i lov om foretakspensjon kapittel 6 og 7 komme til anvendelse, og regelverkets bestemmelser om slike ytelser må være i samsvar med disse bestemmelser, se utkastet § 2-1 fjerde ledd.

De uføre- og etterlattedekninger som bygges inn i en innskuddssikret foretakspensjonsordning, vil i livsforsikringssammenheng være risikoprodukter, knyttet til risiko for uførhet og risiko for at medlemmet dør forut for eller etter nådd pensjonsalder. Det beregnes derfor en risikopremie for uføre- og etterlattedekningene, se lov om foretakspensjon § 9-2 første ledd, jf. § 9-3 annet og tredje ledd. Dette vil også måtte bli tilfellet ved innskuddssikret foretakspensjonsordning, se utkastet § 9-6 annet ledd, hvorav det fremgår at årets risikopremier må innbetales i tillegg til og uavhengig av de innskuddspremier som etter innskuddsplanen skal betales til sikring av alderspensjonen. Innskuddspremieplanen knytter seg således alene til nivået på den alderspensjon som foretaket skal sikre arbeidstakerne.

Det bør i denne sammenheng påpekes at de forpliktelser institusjonen har i forhold til uføre- og etterlattedekninger i meget liten utstrekning medfører krav til forsikringstekniske avsetninger så lenge risiko som omfattes ikke har materialisert seg ved inntrådt uførhet eller død. De avsetninger som knytter seg til pensjonsordningen vil således i alt vesentlig bestå av premiereserve for alderspensjonsforsikringer. Dette vil en måtte ta i betraktning ved utformingen av regler om kapitalforvaltning basert på investeringsvalg. Det følger av kapitalforvaltningsforskriften § 15 første ledd at midler knyttet til risikoavsetninger ikke kan omfattes av investeringsvalg.

4.2.2 Innskuddspremieplanen

Etter arbeidsgruppens vurdering er det nødvendig å fastsette regler om beregning av innskuddspremie for innskuddssikret alderspensjon omlag tilsvarende det som gjelder i en innskuddspensjonsordning. Innskuddspremieplanen vil være en viktig del av pensjonsplanen, som også vil regulere andre forhold av betydning for retten til pensjon, jf. utkastet § 2-3.

Etter utkast til lov om innskuddspensjon fastsettes premien mer eller mindre direkte i ordningens innskuddsplan, jf. utkast til lov kapittel 5 (NOU 1999: 32 side 145). Innskuddsplanen er en del av ordningens regelverk som fastsettes av foretaket. Innskuddsplanen bestemmer foretakets årlige innskudd til medlemmene, og kan endres etter de regler som gjelder for endring av regelverket for øvrig. Foretakets innskuddsplan skal bygge på et forholdsmessighetsprinsipp, bl.a. slik at pensjonsinnskuddene ikke kan utgjøre en stigende andel av lønn, likevel med enkelte begrensede unntak. Innskudd for det enkelte medlem kan fastsettes som:

- et bestemt beløp pr. medlem uavhengig av lønn,
- en bestemt prosent av et lønnsgrunnlag, eller
- et beløp for hvert medlem beregnet på grunnlag av ulike prosentsatser for

medlemmets lønn i forhold til G.

Kongen er videre etter utkastet til lov gitt hjemmel til å fastsette maksimale innskuddsgrenser. For nærmere omtale vises til NOU 1999: 32 side 61.

Arbeidsgruppen foreslår i utkast til ny § 5-2 fjerde ledd at en pensjonsordning med innskuddssikret alderspensjon skal utforme en innskuddspremieplan i samsvar med reglene gitt i lov innskuddspensjon kapittel 5.

Arbeidsgruppens utkast innebærer at et foretak må foreta de samme vurderinger ved utforming av foretakets bidrag til pensjon, hva enten det skal utforme en innskuddspremieplan eller en innskuddsplan etter henholdsvis lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon. Etter arbeidsgruppens vurdering vil dette bidra til å sikre at de samme hensyn blir ivarettatt i de ulike ordningene, herunder bl.a. forholdsmessighetsprinsippet. At ordningene ellers er vesentlig forskjellig, bl.a. at innskuddspremie skal benyttes til å sikre alderspensjon ved pensjonsforsikring tilknyttet overlevelsesrisiko og "dødsarv", er i denne sammenheng ikke av avgjørende betydning. Arbeidsgruppen finner likevel grunn til å peke på at det permanente innslaget av dødelighetsarv i innskuddssikret alderspensjon, vil innebære at et og samme innskuddsnivå vil kunne gi noe høyere årlig alderspensjon for medlemmer som overlever fram til pensjonsalder. Arbeidsgruppen legger derfor til grunn at det kan fastsettes andre øvre innbetalingsgrenser for innskuddssikret alderspensjon enn for innskuddspensjon.

Spørsmålet om kvinner og menn likebehandles i pensjonsordninger, eller om ordningen favoriserer kvinner eller menn som gruppe, eller enkelte kvinner og enkelte menn, er komplisert, bl.a. fordi sammenligningen kan foretas ut fra ytelsesnivå eller fra innskuddsnivå. Fundamentalt sett innebærer en pensjonsordning at deler av den samlede godtgjørelsen for arbeidsinnsats "fryses" for senere å komme til utbetaling, og da på visse vilkår. De vilkår som kreves for utbetaling avhenger av hvilken ytelse det er snakk om.

Arbeidsgruppen foreslår nye regler om alderspensjon. Betraktet fra innbetalingstidspunktet vil en mann og en kvinne med samme alder og som det betales inn en like stor premie for, kunne forvente å få utbetalt like mye i samlet alderspensjon. Vilkåret for utbetaling av alderspensjon i den innskuddssikrede ordningen er imidlertid at rettighetshaveren er i live i pensjonsårene. Siden menn statistisk sett har en høyere dødelighet enn kvinner, vil færre menn få utbetalt pensjonen, og mannen får forventningsmessig utbetalt alderspensjonen over færre år. Dette hensyntas i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen slik at en mann som faktisk overlever fram til et gitt utbetalingsår får en noe høyere pensjon dette året enn en tilsvarende kvinne. Dette forutsetter imidlertid at det er betalt inn samme premie for de menn og kvinner som sammenlignes. Arbeidsgruppen viser i denne sammenheng til at innskuddspremieplanen i foretaket etter utkastet skal fastsettes i samsvar med reglene i lov om innskuddspensjon kapittel 5. Det følger av dette at det ved fastsetting av innskuddspremien bør kunne tas hensyn til bl.a. at kvinner som regel har lengre levealder enn menn. For nærmere omtale vise det til NOU 1999: 32, særlig avsnittene 2.3.5 og 4.5.5.

Denne forskjellen i dødsrisiko slår imidlertid ut motsatt for etterlattepensjon, fordi premien betalt for en mann vanligvis dekker utbetaling til en kvinne

og vice versa, også forsterket av at mannen ofte er den eldre i ekteskaps- og samboerforhold. Premien for et mannlig medlem i pensjonsordningen er derfor høyere enn for et kvinnelig i slike forsikringer, fordi det i større grad er kvinner enn menn som får utbetalt slik pensjon. Også uførepensjon har ulik premie for kvinner og menn.

4.3 Forvaltning av pensjonskapitalen. Investeringsvalg.

4.3.1 Avkastning og risiko. Innledende betraktninger.

Arbeidsgruppen har lagt til grunn at alderspensjon skal være obligatorisk for foretak som oppretter pensjonsordning, og at alderspensjon kan suppleres med enkelte risikoytelser. Dette gjelder pensjon til medlemmet dersom vedkommende blir ufør, samt fortsatt premiebetaling ved uførhet (premiefritak). I tillegg kan ordningen omfatte pensjon til barn, ektefelle, partner eller samboer, som utløses ved medlemmets død. Disse pensjonene skal være ytelsesbaserte, og kan ikke opprettes f. eks. med investeringsvalg for foretak eller medlem. Dersom premiereserven for alderspensjon opprettes med investeringsvalg, kan dette formelt innebære at foretaket oppretter de to deler av pensjonsordningen i ulike institusjoner, én for alderspensjon og én for risikoytelsene. Arbeidsgruppens utkast til § 2-1 annet ledd åpner for dette.

Fordeling av risiko og avkastning mellom kunde og forsikringsselskap følger i hovedsak av forsikringsvirksomhetsreglene og de beregningsgrunnlag som blir benyttet. Hovedprinsippene her er at kunden innenfor ordinær forsikring har rett til å få tildelt et overskudd dersom selskapet genererer slikt overskudd eller innenfor livsforsikring med investeringsvalg, har rett til den ytelse som kan utbetales på bakgrunn av markedsverdien på premiereserven. Kollektive pensjonsordninger består imidlertid av tre parter. Foretaket oppretter ordningen og betaler premien, institusjonen mottar premien og transformerer premien til ytelser og medlemmene mottar ytelsene. I slike ordninger er det derfor i utgangspunktet ikke opplagt om det er arbeidsgiver eller arbeidstaker som skal ha rett til avkastningen, og hvem som eventuelt skal avgjøre i spørsmål om forvaltningen av midlene. Arbeidsgruppen har lagt til grunn at de konkrete beslutningene om forvaltningen av midlene kan fattes av institusjonen (ordning uten investeringsvalg), foretaket eller det enkelte medlem.

I utkastet til innskuddssikret alderspensjon følger ikke fordelingen av avkastning mellom medlem og foretak av selve opptjeningssystemet for alderspensjon, og det er derfor behov for å fastsette nærmere bestemmelser om dette enten i regelverket, i loven eller i forskrifter til loven. Arbeidsgruppen har i denne sammenheng lagt opp til at foretaket skal fastsette prinsippene for fordeling av avkastning ut over beregningsrenten, likevel bl.a. slik at:

- den som foretar investeringsvalget også skal bære risikoen knyttet til dette, og at
- Kongen gis hjemmel til å fastsette nærmere regler om fordeling av avkastning mellom foretak og medlem, bl.a. slik at opptjent pensjon kan beholde en viss kjøpekraft dersom avkastningen gir grunnlag for det.

For en nærmere gjennomgang av utkastet til regler om fordeling av avkastning i innskuddssikret pensjonsordning vises til omtale i avsnitt 4.3.2.

I en ytelsesbasert pensjonsordning er det helt sentralt at medlemmenes rett til opptjent pensjon etter pensjonsplanen er uavhengig av hvilken avkastning/overskudd det er på ordningens midler. Fordeling av overskudd/avkastning og risiko på midlene er i slike ordninger utelukkende et forhold mellom foretak og institusjon. Er pensjonsordningen opprettet i et ordinært livsforsikringsselskap eller pensjonskasse slik kravet tradisjonelt har vært for TPES, garanterer institusjonen på bakgrunn av en den betalte premie for at opptjent pensjon vil bli utbetalt. Ved foretakspensjon med investeringsvalg oppstår imidlertid spørsmålet om hvordan den pensjon som institusjonen skal utbetale til enhver tid, best kan frikobles fra mulige endringer i markedsverdien på de eiendeler som inngår i den tilhørende investeringsporteføljen.

Når arbeidsgruppen har utarbeidet utkast til regler som innebærer at ytelsesbasert pensjon skal kunne opprettes i livsforsikringsselskap med investeringsvalg, har et viktig hensyn vært å utforme reglene på en slik måte at medlemmene beholder sikkerheten for opptjent pensjon uavhengig av verdikutviklingen på de eiendelene som inngår i investeringsporteføljen. Arbeidsgruppen har i denne sammenheng kommet fram til at det sentrale kravet i denne sammenheng er at ordningen til enhver tid skal være betryggende fondert, og at dette forutsetter avsetninger i forsikringsselskapet for å sikre forpliktelsene overfor arbeidstakerne som ikke er lempeligere enn det som gjelder for tilsvarende ordning uten investeringsvalg³. Dette innebærer at enten foretaket eller institusjonen til enhver tid må bære risikoen for tap av midlene i porteføljen.

4.3.2 Innskuddssikret foretakspensjon

Innledning

Arbeidsgruppen legger til grunn at en ved utarbeidelse av ordning med opptjening gjennom "årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring" (jf. mandatet) skal ta utgangspunkt i at det her dreier seg om et pensjonsforsikringsprodukt slik at det vil være dødelighetsarv knyttet til alderspensjonsskapitalen. Arbeidsgruppen foreslår at ordning med innskuddssikret alderspensjon skal kunne opprettes i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, eller som pensjonsforsikring med investeringsvalg i unit link selskap, og hvor investeringsvalget er tillagt enten foretaket eller det enkelte medlem, se foran i avsnitt 3.4 hvor det fremgår at reglene på dette området bør være like for innskuddspensjon og innskuddssikret foretakspensjon.

Arbeidsgruppen foreslår at foretakets forpliktelse begrenses til å betale årlig innskuddspremie. Hvilken pensjon innskuddspremien gir grunnlag for vil, i motsetning til i en ytelsesbasert pensjonsordning, i utgangspunktet være uten betydning for foretakets forpliktelser i ordningen. Som ved ytelsesbasert foretakspensjon skal imidlertid opptjente rettigheter være sikret i pensjonsinnretningen. Sikringen kan imidlertid ha en annen karakter i en

3. Premiereserven vil da i teorien til enhver tid være stor nok til å sikre opptjent pensjon på vanlig måte i et ordinært forsikringsselskap. Ordningen vil derfor kunne flyttes fra et selskap med investeringsvalg til et ordinært livsforsikringsselskap, uten at det avsløres underdekning i ordningen.

innskuddssikret pensjonsordning i en ytelsesbasert ordning. Kapitalforvaltningsordningen ved innskuddssikret foretakspensjon vil videre, i motsetning til en ytelsesbasert ordning, kunne være av stor betydning for medlemmene fordi tilført avkastning (overskudd) i yrkesaktiv periode vil ha direkte betydning for opptjent pensjon ved nådd pensjonsalder, se foran i avsnitt 3.4.

Ordning uten investeringsvalg

Arbeidsgruppen foreslår at ordning uten investeringsvalg skal kunne opprettes i ordinært livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, i hovedsak ved at gjeldende regler i lov om foretakspensjon gjøres gjeldende for innskuddssikret alderspensjon uten investeringsvalg. Det er innskuddspremien og hvordan den skal benyttes til årlig kjøp av pensjonsytelse, og ikke sluttutelsen, som da skal fastsettes i regelverket. I ordning uten investeringsvalg vil allerede opptjent pensjon likevel være garantert av pensjonsinnretningen, ved at årets innskuddspremie er benyttet til kjøp av en forsikringskontrakt med en pålydende pensjon. Prinsipielt vil medlemmet på denne måten hvert år erverve rett til pensjon av en viss størrelse, og summen av rettighetene vil være opptjent pensjon, se utkastet § 4-3 (2). Pensjonen utbetales fra oppnådd pensjonsalder og så lenge utbetalingsperioden varer, dvs. minimum i 10 år.

Det overskudd pensjonsinnretningen genererer ved sin kapitalforvaltning skal fordeles også til kundene, jf. forsvl. § 8-1. Det er i denne sammenheng et særlig spørsmål om overskuddet skal tildeles medlemmene eller foretaket, og på hvilken måte dette skal skje, jf. avsnitt 4.3.1.

Dersom overskuddet i sin helhet tilføres foretaket vil medlemmets allerede opptjente pensjon være gitt som et nominelt beløp "en gang for alle" beregnet ut fra innbetalte innskudd og avkastning i samsvar med beregningsgrunnlaget. Allerede opptjent pensjon vil da ikke vise noe utvikling, mens det normalt vil være en generell lønns- og prisvekst i samfunnet. Dette vil over tid kunne virke uheldig. Bl.a. for å bøte på dette foreslår arbeidsgruppen tatt inn hjemmel i § 9-7 om at Kongen kan fastsette at en bestemt andel av det overskuddet som tilføres pensjonsordningen skal tillegges premiereserven og brukes til kjøp av pensjonsforsikring. Ut over eventuelle regler fastsatt etter denne hjemmelen vil det i ordning uten investeringsvalg etter utkastet være opp til regelverket om overskudd på premiereserven skal benyttes til kjøp av ytterligere pensjonsrettigheter, dvs. tilføres premiereserven på samme måte som systemet er for fripoliser, eller overføres til premiefondet. De nærmere regler om fordeling av avkastning mellom medlemmer og foretak skal imidlertid framgå av ordningens innskuddspremieplan, jf. utkastet § 5-2 fjerde ledd siste setning. Det vises i denne sammenheng også til definisjonen av opptjent alderspensjon i utkastet § 4-3 annet ledd.

Ordning med investeringsvalg

Alderspensjon etter utkast til lov om innskuddspensjon bygges opp gjennom innskudd og avkastning tilført pensjonskapitalen. Foretakets plikt til innskudd er fastsatt i innskuddsplanen og beregnes særskilt for hvert år. Dette kan lette foretakets evne til å anslå framtidig bruttokostnad til pensjonsordningen.

Foretakets nettokostnad avhenger av de nærmere reglene om fordeling mellom medlemmer og foretak av avkastning ved forvaltning av pensjonskapitalen.

I en innskuddsordning kan pensjonskapitalen etter utkastet til lov forvaltes etter tre ulike modeller:

- a) *Alminnelig kapitalforvaltning* i samsvar med de regler for kapitalforvaltning som gjelder for den institusjonen hvor ordningen er opprettet. Innskudd i bank og forsikring i tradisjonelt livsforsikringsselskap eller pensjonskasse vil falle inn under alminnelig kapitalforvaltning. Det er de institusjonene som forestår forvaltningen.
- b) Som en ordning med *kollektivt investeringsvalg*. Innskudd i verdipapirfond og i livsforsikringsselskap med investeringsvalg vil falle inn under denne modellen, forutsatt at investeringsvalget er tillagt foretaket. Foretaket skal i så fall svare for at markedsverdien av pensjonskapitalen ikke reduseres fra et år til et annet.
- c) Som en ordning med *investeringsvalg for egen pensjonskonto*. Innskudd i verdipapirfond og i livsforsikringsselskap med investeringsvalg vil falle inn under denne modellen, forutsatt at investeringsvalget er tillagt det enkelte medlem. Medlemmet må da selv bære risikoen ved kapitalforvaltningen, når annet ikke avtales.

Utvaget som utarbeidet utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold foreslo ulike løsninger for fordeling av avkastning mellom foretak og medlem, avhengig av hvem som foretar investeringsvalget. Bakgrunnen var at oppnådd avkastning i yrkesaktiv periode er avgjørende for pensjonskapitalens størrelse ved pensjonsalderen og dermed for ytelsesnivået, se foran i avsnitt 3.3.

I ordning med investeringsvalg for egen pensjonskonto (modell c) skal all avkastning tilføres pensjonskapitalen, men medlemmet tar også eventuelle tap. Her er det således medlemmet som fullt ut bærer den finansielle risikoen. I ordning med kollektivt investeringsvalg (modell b) er Kongen gitt hjemmel til å bestemme hvor stor del av oppnådd avkastning som etter regelverket kan overføres til foretaket ved innskuddsfondet. Øvrig avkastning skal tillegges pensjonskapitalen. Det er foreslått tilsvarende hjemmel for ordning med alminnelig kapitalforvaltning (modell a), bl.a. fordi det avkastningsnivå (beregningsrente) som ligger til grunn for avtalen mellom foretaket og institusjonen ikke automatisk bør være avgjørende i forholdet mellom foretaket og medlemmene.

Den finansielle avkastningen ved forvaltningen av midlene i modell a og b, dvs. i ordning hvor medlemmet selv ikke har direkte og vesentlig innflytelse på forvaltningen av midlene, kan således være delt mellom foretak og medlem. I slike ordninger vil medlemmets pensjonskapital også være beskyttet mot finansielle tap.

Generelt om investeringsportefølje

Med livsforsikring med investeringsvalg menes forsikring som nevnt i forskrift 18. september 1995 nr. 797 om inndeling i forsikringsklasser som grunnlag for konsesjonstildeling § 1 III. Slik forsikring skal etter gjeldende regler tilbys av egne livsforsikringsselskaper, ofte kalt fondsforsikringssel-

skaper eller Unit-link selskaper. Nærmere regler om slik forsikringsvirksomhet er bl.a. gitt i forskrift 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning (kapitalforvaltningsforskriften).

Etter forskriften skal den enkelte forsikringskontrakt tilordnes spesifiserte eiendeler som forsikringsselskapet eier, jf. kapitalforvaltningsforskriften § 15. Dette kan være:

- andeler i verdipapirfond
- andeler i investeringsportefølje
- bankinnskudd, kontanter og andre likvider.

Videre skal forsikringstaker ha rett til å kreve endring av sammensetningen av eiendeler som kontrakten er tilordnet. Ved slik endring skal markedsverdi av eiendelene legges til grunn.

I en forsikring med investeringsvalg vil premiereserven avhenge av verdiutviklingen på de spesifiserte eiendeler for så vidt annet ikke er avtalt. Etter kapitalforvaltningsforskriften § 18 skal institusjonen når det tegnes livsforsikring med investeringsvalg, gi forsikringstakeren tilstrekkelige opplysninger om forsikringskontrakten slik at forsikringstakeren skal kunne foreta en velfundert vurdering av avtalen. Det skal gis opplysninger om de eiendeler som kontrakten tilordnes. Videre skal det på en tydelig måte fremgå av forsikringsavtalen at forsikringens ytelser avhenger av verdi og avkastning på de tilordnede eiendelene, om risiko på den valgte investeringen, samt provisjoner og andre kostnader som påløper ved etablering, forvaltning, flytting og eventuelt gjenkjøp av forsikringsmidlene. Minst hvert halvår skal selskapet informere om forsikringskontraktens verdiutvikling. Disse reglene passer ikke uten videre ved kollektivforsikring hvor foretaket er forsikringstaker og arbeidstakerne de forsikrede. Kapitalforvaltningsforskriften bør derfor gjennomgå med henblikk på lovteknisk tilpasning.

Etter kapitalforvaltningsforskriften § 14 kan privat tjenestepensjon etter skatteloven (TPES) ikke inngås som livsforsikring med investeringsvalg. Når arbeidsgruppen foreslår at foretakspensjon skal kunne tilbys med investeringsvalg, innebærer dette at denne bestemmelsen foreslås opphevet. Reglene vil i stedet fremgå av lovgivningen om foretakspensjon og innskuddspensjon.

I utkast til lov om innskuddspensjon er det regler om sammensetningen av en investeringsportefølje. Investeringsporteføljen kan bestå av andeler i verdipapirfond, andeler i en særskilt investeringsportefølje samt kontanter og tilsvarende likvider. En særskilt investeringsportefølje sammensettes etter retningslinjer fastsatt av institusjonen, og verdipapirfondloven §§ 4-4 til 4-7 gjelder så langt de passer. I praksis innebærer kravene at en investeringsportefølje, dersom den skal bestå av risikofylte investeringsalternativer (dvs. ikke bare av kontanter og tilsvarende likvider), må ha en viss diversifisering. Arbeidsgruppen foreslår for øvrig tilsvarende regler om sammensetning av investeringsportefølje i utkastet § 11-4. Kravene er tilnærmet identisk med de kravene som er stilt opp i kapitalforvaltningsforskriften § 15, jf. ovenfor. Arbeidsgruppen foreslår likevel inntatt reglene i loven, bl.a. fordi dette sikrer en hensiktsmessig spredning av risiko for opptjent pensjon også i ordninger som er tegnet i filialer av utenlandske selskaper, og fordi de viktigste regler om pensjonsordningen bør fremgå av pensjonslovgivningen.

Investeringsvalg i kollektivordninger

Arbeidsgruppen foreslår at ordning med innskuddssikret alderspensjon skal kunne opprettes med kollektivt investeringsvalg. Pensjonskapitalen i ordningen vil da forvaltes samlet av den institusjon hvor ordningen er opprettet, men etter retningslinjer gitt av foretaket. Det er foreslått nærmere regler om dette i utkastet § 11-1.

I en forsikringskontrakt som innebærer investeringsvalg er det i utgangspunktet ikke avtalt eller garantert noe bestemt ytelsesnivå. Et slikt ytelsesnivå vil imidlertid følge implisitt av en gitt premiereserve dersom det er et krav om vedvarende avkastningsgaranti til forsikringen ⁴.

I en ordning med kollektivt investeringsvalg er det verken institusjonen eller de som er berettiget til ytelsene, men foretaket, som velger sammensetningen av de eiendelene kapitalen investeres i. Både ved ytelsesbasert og innskuddssikret foretakspensjon vil forholdet være at medlemmenes opptjente rettigheter skal være garantert av institusjonen. Dette reiser særlige problemstillinger i tilknytning til fordeling av avkastning og risiko mellom institusjon og foretak. Arbeidsgruppen mener at den som foretar investeringsvalget må bære den finansielle risikoen ved kapitalforvaltningen når annet ikke avtales med institusjonen. Medlemmenes allerede opptjente rettigheter og tilhørende premiereserve bør derfor etter arbeidsgruppens vurdering skjermes mot de negative utfall foretakets disposisjoner kan resultere i, og som de selv har begrensede muligheter til å påvirke. Arbeidsgruppen foreslår derfor at medlemmets opptjente rettigheter og tilhørende premiereserve i en ordning med kollektivt investeringsvalg ikke skal kunne reduseres. Det er foreslått regler om dette i utkastet § 11-1 fjerde ledd.

Premiereserven kan sikres som foreslått gjennom en avkastningsgaranti avgitt av institusjonen etter avtale med foretaket. En avkastningsgaranti gitt av institusjonen må i tilfelle betales som et særskilt tillegg til ordinær premie, jf. utkastet § 11-4 femte ledd. Tilsvarende krav er for øvrig også nedfelt i forskrift 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning § 17. En slik finansiell garanti vil eksponere institusjonen på noenlunde samme måte som grunnlagsrenten i ordinær forsikring, og kan maksimalt settes til 3 prosent p.a. i nye kontrakter.

Arbeidsgruppen foreslår videre at foretaket skal kunne sikre premiereserven gjennom primært å benytte premiefondet og for øvrig foretakets midler som buffer. Dette samsvarer med prinsippene for tilsvarende ordning i utkastet om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Dette opplegget innebærer at foretaket som har investeringsvalget, også har det primære ansvar for å dekke opp manglende premiereserve. Institusjonen får i slike tilfeller et sekundært ansvar for å dekke opp eventuelt udekket verdireduksjon, jf. § 11-1 fjerde ledd. Avsetningsplikten vedrørende medlemmenes opptjente rettigheter reduseres ikke som følge av foretakets investeringsvalg.

Det er vanligvis bare ved årsskifte og i forbindelse med fremleggelse av årsregnskap og årsberetning, at institusjonen foretar en full forsikringsteknisk gjennomgang. Dersom institusjonen avgir en avkastningsgaranti er

4. Avkastningsgaranti ytt av et unit linked selskap vil imidlertid ha en begrenset varighet, og må således stadig fornyes dersom ordningen skal garantere gitte minsteytelser.

det således ved årsskiftet at avsetningskravet fullt ut blir beregnet, og manglende avsetninger blir fylt opp.

Arbeidsgruppen har vurdert om foretakets forpliktelser til å fylle opp manglende premiereserve bør kunne knyttes til et lengre tidsrom enn det som er praksis for tilsvarende garantier i forsikringsselskaper og pensjonskasser. Dette ville være ensbetydende med at det i kortere eller lengre tid var avsatt premiereserve i selskapet som er for liten i forhold til medlemmenes opptjente rettigheter. På den annen side vil det i mange tilfeller kunne være slik at negativ avkastning i ett år vil kunne dekkes opp av positiv avkastning i etterfølgende år (dersom foretaket har rett til denne). I ettertid vil en i slike tilfeller da kunne konstatere at underdekningen kunne vært oppfylt med foretakets avkastning fra ordningen, og uten at foretaket i mellomtiden har trukket på premiefondet eller på annen måte overført manglende midler. En har imidlertid ingen sikkerhet for at verdipapirmarkedet utvikler seg slik at dette er mulig. Tvert i mot kan underdekningen forverres. Arbeidsgruppen har derfor lagt avgjørende vekt på at periodevis underdekning ville medføre usikkerhet om ordningens finansielle soliditet, og ville bryte med prinsippet om at ordningen til enhver tid skal være fullt ut fondert ved avsetninger i forsikringsfondet. Det er videre grunn til å peke på at den faktiske avsatte premiereserven på et gitt tidspunkt vil kunne ha direkte betydning i forhold til medlemmene, se bl.a. lov om foretakspensjon §§ 4-7 og 5-8. Arbeidsgruppen foreslår derfor at foretakets forpliktelse til å fylle opp eventuelt manglende premiereserve skal gjelde på årsbasis slik som en avkastningsgaranti gitt av institusjonen, jf. utkastet § 11-4.

Arbeidsgruppen ser det som rimelig at foretaket, når dette har investeringsvalget, også kan ta del i den finansielle avkastningen som oppnås, og foreslår at nærmere regler om dette skal fastsettes i ordningens regelverk. Arbeidsgruppen viser imidlertid til at Kongen kan fastsette nærmere regler om fordeling av overskudd mellom medlemmene og foretak ved innskuddssikret foretakspensjon, jf. utkastet § 9-7⁵. Arbeidsgruppen legger til grunn at denne hjemmelen skal kunne benyttes også for fordeling av finansiell avkastning, selv om det ikke er vanlig å betegne slik finansiell avkastning som "overskudd" i selskap som tilbyr investeringsvalg.

Individuell investeringsportefølje

Arbeidsgruppen foreslår at ordning med innskuddssikret foretakspensjon skal kunne opprettes med egen investeringsportefølje, jf. utkastet § 11-2. Dette må fremgå av regelverket. Arbeidsgruppen legger for øvrig også til grunn at den forsikrede, på samme måte som i ordning med kollektivt investeringsvalg eller i ordning med alminnelig forvaltning, alltid skal godskrives avkastning etter beregningsgrunnlaget⁶. Arbeidsgruppen anbefaler for øvrig at det i ordning med individuelt investeringsvalg er den som foretar investeringsvalget, dvs. medlemmet, som uavkortet skal ha rett til avkastningen. Denne benyttes til tilleggssytelser og legges til medlemmets premiereserve. Slik avkastning ut over beregningsgrunnlaget vil gi grunnlag for høyere pensjon. Dette er for

5. Se avsnitt 3.4 for nærmere begrunnelse.

6. Slik avkastning gir grunnlag for økt premiereserve, men ikke høyere pensjon.

øvrige de samme prinsipper som er lagt til grunn for ordning med eget investeringsvalg i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Den forsikrede vil for øvrig ha adgang til å tegne en avkastningsgaranti på forsikringen, for å redusere risikoen ved forvaltningen. Utvalget foreslår videre at foretaket i regelverket skal kunne fastsette at premiereserven skal forvaltes med avkastningsgaranti.

Premiefond med investeringsportefølje

Arbeidsgruppen foreslår at ordningens premiefond skal kunne forvaltes med investeringsvalg, uavhengig av om alderspensjonen er ytelsesbasert eller innskuddssikret, og om alderspensjonen er opprettet med investeringsvalg, jf. utkastet § 11-3. Det er i så fall foretaket som foretar investeringsvalget, og i den grad risikoen ikke er avdekket gjennom en avkastningsgaranti, må ta de finansielle konsekvensene av at premiefondet eventuelt reduseres i verdi. Fordi premiefondet, både i innskuddssikret og ytelsesbasert pensjonsordning, er uten direkte betydning for opptjente rettigheter, foreslås imidlertid ingen plikt til å fylle opp eventuelt tapt verdi på premiefondet.

4.3.3 Ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg

Arbeidsgruppen har ikke avgrenset reglene om investeringsvalg i lovutkastet kapittel 11 spesielt til innskuddssikret pensjon, se avsnitt 3.5. Gruppen har med dette ment at reglene så langt de passer også skal kunne anvendes for ytelsesbasert foretakspensjon. Det vil i så fall være utkastet § 11-1 om kollektiv investeringsportefølje som kommer til anvendelse, i det resultatet av kapitalforvaltningen ikke har betydning for hvilke ytelser medlemmene tilkommer ved ytelsesbasert foretakspensjon, se avsnitt 3.5. Reglene om individuelle investeringsporteføljer i utkastet § 11-2 passer derfor ikke i slike ordninger.

Etter arbeidsgruppens vurdering vil § 11-1 kunne anvendes ved ytelsesbaserte foretakspensjoner. Ved anvendelse av bestemmelsen vil foretakets premiefond, siden pensjonen er ytelsesbasert, fullt ut bli tilført den finansielle avkastning (overskudd) som investeringsvalget medfører. Dette skyldes at ytelsene i den ytelsesbaserte ordningen er fastsatt i ytelsesplanen og garantert av institusjonene. Ytelsene er i det hele uavhengige av resultatet av forvaltningen, og kravet til premiereserven vil således være entydig gitt som en funksjon av ytelsene. Av samme årsak vil foretaket i forhold til pensjonsinnretningen fullt ut også måtte bære den finansielle risikoen ved investeringsvalget, likevel slik at foretaket kan redusere eller eliminere denne risikoen gjennom å tegne en avkastningsgaranti i institusjonen. Er dette ikke gjort, vil det i forholdet mellom foretak og institusjon være foretakets ansvar å sørge for tilskudd for å dekke tap ved den valgte kapitalforvaltning.

Etter arbeidsgruppens vurdering vil utkastet § 11-1 gi de forsikrede som er lovet en definert ytelse, en sikkerhet for opptjent pensjon som i utgangspunktet ikke står tilbake for tilsvarende sikkerhet i ordning uten investeringsvalg. Dette skyldes at institusjonen gjennom sin garanti av ytelsesplanen og sitt sekundæransvar i utkastet § 11-1 fjerde ledd vil måtte sikre opptjent pensjon i den utstrekning foretaket selv ikke er i stand til å møte sin forpliktelse om å dekke tap ved kapitalforvaltningen. Kravet til institusjonens avsetninger bestemmes av forpliktelsene overfor de forsikrede, ikke av hvordan

rettsforholdet mellom institusjonen og foretaket er ordnet. Det vises imidlertid igjen til at foretaket på forhånd kan fri seg fra slike forpliktelser gjennom å tegne en avkastningsgaranti i institusjonen. Det er imidlertid grunn til å anta at institusjonen, for å være villig til å ta denne risikoen, vil kunne begrense egen risiko ved å legge føringer på foretakets investeringsvalg. Det er derfor ikke åpenbart i hvilken grad foretak ved å benytte § 11-1 faktisk vil øke risikoeksponeringen på midler knyttet til ytelsesbaserte pensjoner. Dette vil avgjøres av den pris (risikojustert avkastningkrav) foretaket eller eventuelt institusjonen krever for den risiko som følger av porteføljevalget. På den annen side vil foretak som ikke liker usikkerhet om framtidige pensjonskostnader, gjennom å kombinere avkastningsgaranti med forsiktige porteføljevalg, kunne redusere usikkerheten om nettokostnaden til pensjonsordningen, også i forhold til om ordningen var opprettet i livsforsikringsselskap uten investeringsvalg.

4.4 Opphør av medlemskap og sammenslåing av pensjonsrettigheter

Lov om foretakspensjon kapittel 4 del II omhandler opphør av medlemskap og fripolise. De viktigste bestemmelsene er at medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, skal beholde sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve gjennom utstedelse av fripolise, med mindre tjenestetiden er kortere enn 12 måneder. Dersom fripolisen utstedes av et livsforsikringsselskap, hvilket skal være tilfelle med mindre Kredittilsynet samtykker i at pensjonskassen selv utsteder fripolisen, skal dette selskapets beregningsgrunnlag legges til grunn ved beregning av premiereserven. Premiereserven bestemmes således av den pensjon som er opptjent.

Fripolisen utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt denne og det livsforsikringsselskap eller den pensjonskasse som har utstedt fripolisen. Verdien av fripolisen kan ikke utbetales til medlemmet, men er selskapets reserve for den pensjon som skal utbetales etter avtalen. Medlemmet har rett til å tegne fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 for ytterligere opptjening av pensjon.

Etter lov om innskuddspensjon skal det utstedes pensjonskapitalbevis for medlem som slutter i foretaket, hovedsakelig etter de samme regler som for fripolise.

Arbeidsgruppen foreslår at reglene om opphør av medlemskap og retten til opptjent pensjon og premiereserve i innskuddssikret ordning, baseres på reglene i lov om foretakspensjon.

Dersom opptjent pensjon er definert som en minste pensjonsytelse, hvilket vil være tilfelle dersom ordningen er tegnet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse uten investeringsvalg for det enkelte medlem, legger arbeidsgruppen til grunn at fripolisen skal beregnes etter de retningslinjer som gjelder for ytelsesbasert pensjon. Dersom opptjent pensjon ikke er definert som en minste pensjonsytelse, f.eks. fordi det medlem som fratrer har eget investeringsvalg knyttet til sine pensjonsrettigheter, og derfor følger av premiereserven skal fripolisen utferdiges på grunnlag av denne premiereserven. I tillegg kommer i alle tilfelle rettigheter vedrørende uføre- og etterlattedekningen. Etter arbeidsgruppens vurdering sikrer lovens §§ 4-6 annet ledd og

4-8 første ledd forannevnte, og gruppen kan derfor ikke se at innføringen av innskuddssikret pensjon foranlediger behov for endringer i loven på dette punkt. Fripolisen vil også her utgjøre et eget rettsforhold mellom innehaveren og selskapet.

Arbeidsgruppen mener at det bør åpnes adgang til sammenslåing av fripoliser fra ytelsesbaserte og innskuddssikrede pensjonsordninger. Det dreier seg – etter at fripolisene er utstedt – om likeartede forsikringsprodukter. Reglene i lov om foretakspensjon § 4-15 vil i tilfelle gjelde og ta hensyn til ulikheten vedrørende pensjonsalder, pensjonen i fripolisen ⁷, hvem som er berettiget til ytelsene og vilkårene for utbetaling ⁸.

4.5 Omdanning av innskuddssikret foretakspensjon

Arbeidsgruppen foreslår at et foretak som har innskuddssikret pensjon etter loven her skal kunne omdanne denne til ytelsesbasert foretakspensjon eller til pensjonsordning etter lov om innskuddspensjon. Tilsvarende skal et foretak som har innskuddspensjonsordning kunne omdanne denne til innskuddssikret foretakspensjon. Slik omdanning vil også kunne være aktuelt ved sammenslåing av foretak med ulike pensjonsordninger eller ved endringer i konserntilknytning.

Arbeidsgruppen antar at reglene om omdanning i utkastet til lov om innskuddspensjon kan anvendes også i forhold til innskuddssikret foretakspensjon. Omdannelse fra ytelsesbasert til innskuddssikret foretakspensjon, eller omvendt, vil kunne foretas ved regelverksendring, jf. lov om foretakspensjon § 2-4. Arbeidsgruppen ser ikke behov for ytterligere lovregler om omdanning.

Omdanning av pensjonsordning skal etter arbeidsgruppens forslag ikke ha innvirkning på de rettigheter som tilkommer personer som får utbetalt alderspensjon, uføre- eller etterlattpensjon. Dette innebærer at rettighetene til medlemmer som har slike ytelser på tidspunktet for omdanningen, ikke skal berøres av omdanningen.

7. Feks. kan ikke premiereserve for pensjon til ektefelle omgjøres til premiereserve for egen pensjon.

8. Sistnevnte ville vært tilfelle dersom en f.eks. tillot sammenslåing av pensjonskapitalbevis og fripolise.

Kapittel 5

Skattemessig behandling

Arbeidsgruppen foreslår at bestemmelsene om innskuddssikret alderspensjon innarbeides i lov om foretakspensjon. Den skattemessige behandlingen vil da følge de skattebestemmelsene som gjelder for pensjonsordninger etter denne loven. Det gjelder både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden. Det vises i denne sammenheng både til någjeldende skattelovgivning og til de vedtatte endringene i skatteloven som en følge av lov om foretakspensjon, jf. Ot.prp. nr. 47 (1998-99), Innst.O. nr. 50 (1999-2000) og Besl.O. nr. 50 (1999-2000).

Innskuddssikret alderspensjon reiser imidlertid enkelte særlige problemstillinger i forhold til skattelovens bestemmelser om foretakspensjon. Det gjelder for det første spørsmål om fradragsrett for foretaket for pliktig tilskudd i henhold til utkastet § 11-1 fjerde ledd. Videre foreslår arbeidsgruppen at det kan tegnes en særskilt avkastningsgaranti. Det følger av utkastet § 11-4 femte ledd at det skal kreves en særskilt godtgjørelse for en slik garanti.

Arbeidsgruppen legger til grunn den samme vurderingen av om det skal være fradragsrett for foretaket for tilskudd etter utkastet § 11-1 fjerde ledd og § 11-4 femte ledd som for tilsvarende tilskudd og kostnader i innskuddspensjon i arbeidsforhold, jf. NOU 1999: 32. Gruppen finner det hensiktsmessig at den skattemessige løsningen blir den samme som foreslått i NOU 1999: 32 for pliktig tilskudd etter utkastet § 11-1 fjerde ledd. Det innebærer at det må tas inn en ny bestemmelse i skatteloven § 6-46 første ledd.

Når det gjelder foretakets kostnad til avkastningsgaranti i henhold til utkastet § 11-4 femte ledd, er arbeidsgruppen av den oppfatning at kostnaden ikke bør inngå som en del av årets premie etter skatteloven. Kostnaden bør ikke kunne påvirke beregningsgrunnlaget for fradraget til premiefond. Arbeidsgruppen foreslår dermed at det gis en egen bestemmelse om dette.

Utkastet åpner for at også medlemmet skal kunne tegne en avkastningsgaranti i henhold til § 11-4 femte ledd. Arbeidsgruppen finner det rimelig at arbeidstaker her likestilles med arbeidsgiver med hensyn til retten til fradrag. Videre finner gruppen det mest konsekvent at garantikostnaden heller ikke på arbeidstakers hånd inngår som en del av årets premie, jf. skatteloven § 6-47. Det foreslås at det tas inn en egen hjemmel for dette fradraget.

Kapittel 6

Økonomiske og administrative konsekvenser

Foretak som oppretter ordning med innskuddssikret alderspensjon etter lov om foretakspensjon, forplikter seg til å opprette et regelverk for ordningen, herunder en innskuddspremieplan, og til å foreta årlige premiebetalinger iht denne planen. Alt annet likt vil således opprettelsen av ordningen øke foretakets samlede godtgjørelser til arbeidsstyrken, og således bidra til økte kostnader i foretaket. Imidlertid er det helt sentralt i denne sammenheng at beslutningen om å opprette ordning med innskuddssikret alderspensjon er frivillig, og må fattes av det enkelte foretak. På denne bakgrunn virker det rimelig å legge til grunn at de foretak som oppretter ordning med innskuddssikret alderspensjon, gjør dette ut fra vurderinger av hva foretaket er tjent med. Det virker derfor rimelig å anta at foretak som oppretter ordning med innskuddssikret alderspensjon, antar at de kostnader som derved påføres enten fortrenger andre kostnader, f. eks. direkte lønnsutbetalinger, eller gir bedre uttelling enn alternative avlønningsmetoder, f. eks. fordi de ansattes lojalitet til foretaket styrkes.

For arbeidstakere i foretak som oppretter ordning med innskuddssikret alderspensjon, og som tidligere ikke har hatt noen annen tjenestepensjonsordning, vil innskuddspremien isolert sett komme i tillegg til annen godtgjørelse, og derfor framstå som økt samlet godtgjørelse for arbeidsinnsats. Innskuddspremien kan imidlertid helt eller delvis komme til erstatning for annen godtgjørelse. Det kan derfor ikke trekkes noen slutning om virkningen på foretakets samlede godtgjørelse til arbeidstakerne.

At innskuddspremien benyttes til årlig kjøp av alderspensjonsforsikring, uten adgang til gjenkjøp eller omplassering til sparekontrakt uten dødelighetsarv, innebærer videre at bare de medlemmene som lever fram til pensjonsalder mottar ytelser. Derneft er det ikke åpenbart at alternativet, om ordningen ikke hadde vært opprettet, for det enkelte medlem hadde vært en tilsvarende lønnsutbetaling. Ordningen kan f.eks. innebære en omfordeling av inntekt mellom eldre og yngre, kvinner og menn, høyinntektsgrupper og lavinntektsgrupper mv. Det vises i denne sammenheng bl.a. til at det følger av § 5-2 fjerde ledd visse begrensninger på premieprofilen ift. lønn, og at innskuddene kan settes høyere for kvinner enn for menn.

Dersom ordningen erstatter tidligere ordning, og ordningen tar sikte på om lag samme ytelse, er det grunn til å anta at medlemmene i gjennomsnitt og over tid kommer ut med om lag likeverdige ytelser uavhengig av hvilken ordning som er valgt. Fordi opptjeningsprinsippene og opptjeningsprofilene er ulike i ordningene, vil det imidlertid kunne være slik at ulike grupper i ulik grad er tjent med en overgang. Bl.a. kan eldre arbeidstakere med få år igjen til pensjonsalder være lite tjent med overgang fra en ytelsesbasert til en innskuddssikret pensjonsordning, forutsatt en viss lønnsvekst. For nærmere omtale av reglene i tilknytning til omdanning vises til avsnitt 4.5. Omdanningen vil for øvrig også bl.a. innebære endrede risikoforhold knyttet til framtidig

pensjon, noe som er særlig framtreddende dersom en ytelsesordning omdannes til innskuddssikret pensjon med individuelt investeringsvalg.

Ikke bare foretak og arbeidstakere, men også finansnæringen vil kunne påvirkes av foretakenes adgang til å opprette innskuddssikret alderspensjon. Store deler av forsikringsselskapenes forvaltningskapital tilhører eller stammer fra ordninger som er gitt spesielle skattemessige begunstigelser. For disse selskapene, og også for ulike rådgivere og underleverandører, vil foretakenes adgang til å opprette innskuddssikret alderspensjon, innebære nye markedsmuligheter. Kreditt- og risikovurderinger knyttet til evt. sekundært ansvar for porteføljeverdier, jf. utkastet § 11-1 fjerde ledd, vil også være en utfordring.

Staten vil bli berørt av utkastet til regler om innskuddssikret alderspensjon først og fremst gjennom de provenymessige følgene ordningene vil ha. Fordi skattereglene er foreslått tilsvarende for ytelsesbaserte- og for innskuddsbaserte ordninger og for innskuddspensjon, vil overganger mellom disse ordningene i liten grad påvirke statens skatteinntekter, forutsatt at ordningene "fradragsmessig" og "ytelsesmessig" er på samme nivå. Dersom utkastet derimot resulterer i at det totalt sett opprettes flere tjenstepensjonsordninger, vil statens skatteproveny bli påvirket negativt fordi det hvert år frامover vil betales innskuddspremie til ordningene, og fordi det vil ta lang tid før de skattepliktige utbetalingene fra de nye ordningene vil få noe omfang. Det vises i denne sammenheng til at provenytapet dersom 290 000 ansatte ble medlem i en innskuddspensjonsordning i NOU 1999: 32 side 114 ble anslått å utgjøre om lag 1,9 mrd. kroner årlig, under nærmere forutsetninger. Det ble i denne sammenheng understreket at statens endelige provenytap ville bli lavere enn dette, som følge av skatteplikten knyttet til utbetalingene. For en nærmere vurdering av hvilke økonomiske virkninger innføringen av ordningen kan ha for myndighetene vises til avsnitt 6.4 i NOU 1999: 32 Utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

Regler om innskuddssikret alderspensjon vil dessuten medføre noe økt ressursbruk i Finansdepartementet og skatte- og tilsynsmyndighetene, bl.a. ut fra behovet for å opparbeide og vedlikeholde kompetanse på ordningene, og for å utarbeide nødvendige forskrifter og rundskriv mv.

Kapittel 7

Merknader til de enkelte bestemmelser

7.1 Merknader til endringer i lov om foretakspensjon

Til § 1-2

Første ledd bokstav i, j, k og l definerer *fire sentrale begreper*. For nærmere omtale av (1) ytelsesbasert alderspensjon, se avsnitt 3.2, (2) innskuddssikret alderspensjon, se avsnitt 3.4, (3) innskuddspremie og (4) innskuddspremieplanen, se avsnitt 4.2.1 og 4.2.2.

Til § 2-1

Annet ledd siste setning suppleres slik at foretaket kan opprette ordning med pensjon til etterlatte. Dette innebærer at alderspensjonen i en *pensjonsordning* kan opprettes i en *pensjonsinnretning* som angitt i § 1-1 annet ledd, og at uførepensjon og etterlattepensjon kan sikres i en annen pensjonsinnretning. Dette vil være aktuelt hvis det knyttes investeringsvalg til forvaltning av alderspensjonskapitalen, og gjelder uten hensyn til om pensjonsordningene skal omfatte både uføre- og etterlatteytelser eller bare en av delene. Uførepensjonene og etterlattepensjonene kan imidlertid ikke sikres i forskjellige institusjoner.

Nytt **tredje ledd** angir lovens to-sporede system. Etter lov om foretakspensjon kan foretaket velge om det vil opprette ytelsesbasert eller innskuddssikret ordning for alderspensjon. Det er ikke adgang til å kombinere ytelsesbasert og innskuddssikret alderspensjon i den enkelte ordning.

Opprinnelig tredje ledd blir nytt **fjerde ledd**.

Til § 2-3

Tidligere første ledd er noe endret. **Første ledd** annet punktum fastsetter at en innskuddssikret pensjonsordning må inneholde en innskuddspremieplan som angitt i § 1-2 bokstav l.

Nytt **annet ledd** bygger på tidligere første ledd annet punktum. Det innføres et unntak fra utgangspunktet om at opptjente ytelser etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen for det tilfelle at det ved innskuddssikret alderspensjon er knyttet individuelt investeringsvalg til midlene, jf. § 11-2. I slike tilfelle bærer det enkelte medlem risikoen for resultatet av forvaltningen av alderspensjonskapitalen, og størrelsen av denne ved nådd pensjonsalder vil bli bestemmende for ytelsesnivået.

Tidligere annet ledd blir nytt **tredje ledd**.

Til § 2-4

Tidligere første ledd utelates som overflødig. Regelen følger av pensjonsskasseforskriften. Tidligere annet ledd blir nytt **første ledd**. Pensjonsordning

er i denne sammenheng et mer dekkende begrep. Det vil være det samlede antallet personer i ordningen som avgjør om det skal opprettes en styringsgruppe også når pensjonsordningen er opprettet i en pensjonskasse, se NOU 1999: 32 side 46. Det legges i denne sammenheng til grunn at ytelsene ses i sammenheng, og at det ikke er nødvendig å opprette egne styringsgrupper for ordninger organisert etter § 2-1 annet ledd siste setning. Styringsgruppens mandat omfatter også eventuell uføre- og etterlattpensjon.

Tidligere tredje ledd blir nytt **annet ledd**.

Til § 3-9

Fjerde ledd unntar innskuddssikrede alderspensjonsordninger fra bestemmelsene i annet og tredje ledd. Unntaket fra annet ledd innebærer at retten til medlemskap i innskuddssikrede pensjonsordninger for eldre nyansatte arbeidstakere med mindre enn ti år igjen til pensjonsalder, er regulert som for øvrige nyansatte arbeidstakere, jf. NOU 1999: 32 side 56 hvor dette er nærmere begrunnet.

Til kapittel 4 Til § 4-3

Paragrafens overskrift er noe endret.

Annet ledd beskriver opptjeningsprinsippet i en innskuddssikret tjenestepensjon. I motsetning til ytelsene i den ordinære foretakspensjonsordningen slik denne er beskrevet i første ledd, kan ytelsene i den innskuddssikrede alderspensjonen ikke defineres i forhold til tjenestetid. Bestemmelsen angir hva som er bestemmende for tilveksten i premiereserven det enkelte år, nemlig (1) årets innskuddspremie fra foretaket og (2) den del av årets avkastning som tilføres medlemmets premiereserve. Denne avkastningen skal hvert år benyttes som en engangspremie for ytterligere kjøp av pensjonsrettigheter. Opptjent pensjon til enhver tid vil være summen av de ytelser som medlemmet på denne måten er sikret i de år medlemmet har vært i foretaket.

Til § 4-4

Første ledd gjelder ytelsesbasert foretakspensjon beregnet ut i fra lønn og tjenestetid, jf. § 4-3 første ledd. Bestemmelsen får ikke betydning for innskuddssikret pensjon. Ved innskuddssikret pensjon vil endring i lønnsnivået som følge av stillingsskifte få direkte betydning for den innskuddspremie som foretaket deretter årlig skal innbetale.

Til § 4-5

Fjerde ledd angir at tredje ledd om utsettelse av utbetaling av pensjonen i den utstrekning det blir utbetalt lønn i en ny stilling, skal gjelde tilsvarende for innskuddssikret pensjonsordning. Første og annet ledd har ikke betydning ved innskuddssikret alderspensjon.

Til kapittel 5

Kapitlet er redigert i fire avsnitt. Bestemmelsene i avsnitt IV er uten endringer flyttet fra lovens kapittel 11 (§§ 11-2 til 11-4).

Til § 5-2

Første ledd bokstav d er ny og angir systemet for opparbeiding av innskuddssikret alderspensjon.

Annet ledd første setning er språklig noe endret.

Tredje ledd gjelder ytelsesbasert pensjon og presiserer at bestemmelsene i §§ 5-3 til 5-7 ikke gjelder innskuddssikret pensjon. For innskuddssikret pensjon vil de tilsvarende spørsmål være regulert ved fjerde ledd og lov om innskuddspensjon kapittel 5 som det der vises til.

Fjerde ledd er nytt og angir at innskuddspremieplanen for innskuddssikret pensjon skal utformes i samsvar med lov om innskuddspensjon kapittel 5. Planen skal angi hvor mye av årets avkastning på medlemmets premiereserve som skal benyttes som engangspremie for ytterligere pensjon-sopptjening, jf. avsnitt 3.4.

Til § 5-8

Første ledd er nytt og svarer til lovens § 11-1. Bestemmelsen presiserer at regulering av pensjonsytelsene skal skje ved endring av pensjonsplanen, jf. utkastet § 2-3 første ledd.

Tidligere første ledd blir nytt **annet ledd** og tidligere annet ledd blir nytt **tredje ledd**.

Til § 5-9

Overskriften er endret for å vise at bestemmelsen kun gjelder ytelsesbasert alderspensjon og ikke innskuddssikret pensjon.

Til § 5-10

Bestemmelsen svarer til tidligere § 11-2.

Til § 5-11

Bestemmelsen svarer til tidligere § 11-3.

Til § 5-12

Bestemmelsen svarer til tidligere § 11-4.

Til § 8-4

I **første ledd** tas det forbehold for forvaltning med investeringsvalg i samsvar med reglene i nytt kapittel 11, se avsnitt 4.3.

Til § 8-5

Tredje ledd gjør unntak fra første og annet ledd for så vidt annet følger av § 9-7 eller kapittel 11. Bestemmelsene om fordeling av overskudd passer ikke helt til en pensjonsordning med innskuddssikret pensjon, og særlig ikke til en pensjonsordning med investeringsvalg, jf. avsnitt 4.3 foran. Bestemmelsen må ses i sammenheng med utkastet § 5-2 fjerde ledd som krever at innskuddspremieplanen skal ha regler om hvilken avkastning som årlig skal tilføres pensjonskapitalen.

Til kapittel 9

Bestemmelsene i lovens §§ 9-2 til 9-5 er tilpasset ytelsesbasert foretakspensjon. Disse bestemmelsene er derfor utskilt i et eget avsnitt I, og de tilsvarende bestemmelsene for innskuddssikret foretakspensjon er inntatt i et nytt avsnitt II. Bestemmelsene i lovens § 9-1 om krav til premiereserve for opptjente rettigheter gjelder begge former for foretakspensjon.

Til § 9-6

Første ledd presiserer at størrelsen på innskuddspremien skal fremgå av innskuddspremieplanen. Foretaket skal i tillegg dekke kostnader etter beregningsgrunnlaget, samt premie for uføre- og etterlatteytelser som omfattes av pensjonsordningen.

Annet ledd fastsetter at årets risikopremier kommer i tillegg til innskuddspremien dersom pensjonsordningen omfatter uførepensjon og etterlattepensjon. Denne premien kommer i tillegg til innskuddspremie etter første ledd. Bestemmelsene i første og annet ledd skal bidra til å sikre at pensjonsordningen tilføres tilstrekkelig med midler.

Til § 9-7

Bestemmelsen gir hjemmel til Kongen å fastsette om en bestemt del av avkastningen skal tilføres premiereserven, jf. avsnitt 4.3 foran. Avkastning ut over det som eventuelt tilføres premiereserven, tillegges premiefondet.

Til § 9-8

Bestemmelsen i **første ledd** gir Kongen hjemmel til å fastsette maksimale grenser for innskuddspremiene. Hjemmelen kan benyttes for å hindre at utbetalingene skal kunne bli for store ut i fra et uttrykt ønske om en sosial profil på pensjonsordningen, jf. NOU 1999: 32 side 61 og avsnitt 3.1. Det vises til at dette er delvis skattefinansierte ytelser. Det kan fastsettes ulike satser for lønn opp til 6G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6G og 12G. Det er opp til Kongen å fastsette prosentvis eller absolutte grenser.

Annet ledd presiserer at det i tilfelle må tas hensyn til de til enhver tid gjeldende grenser ved beregning av innskuddspremie etter premieplanen.

Til § 10-2

Bokstav c viser til ny § 5-12.

Til § 10-3

Første ledd bokstav a skal ikke lenger vise til § 9-2, som kun gjelder ytelsesbasert pensjon. Første ledd **bokstav b** viser til ny § 5-11.

Til kapittel 11. Pensjonsordning med investeringsvalg

Lovutkastet til nytt kapittel 11 omhandler kollektive og individuelle investeringsporteføljer. Det vises til avsnittene 4.1.2 og 4.3 foran.

Bestemmelsen i lovens kapittel 11 er uten endringer inntatt i utkastet §§ 5-8 (1) og 5-10 til 5-12.

Til § 11-1

Paragrafen svarer i hovedsak til utkast til lov om innskuddspensjon § 3-2. Bestemmelsen gjelder både for ytelsesbasert og innskuddssikret pensjonsordning med investeringsvalg for foretaket. Det må fremgå av regelverket at pensjonsordningens midler (jf. lovens § 8-1) skal forvaltes på denne måten. Dersom ordningen er opprettet med investeringsvalg, er det etter **første ledd** opp til foretaket å inngå den avtale med pensjonsinnretningen som trengs. Når det gjelder forvaltning av premiefond, gjelder reglene i § 11-3 dersom dette forvaltes med investeringsvalg.

Bestemmelsen i **annet ledd** har betydning i ordninger som har kollektivt investeringsvalg, og angir at styringsgruppen skal ha anledning til å uttale seg før foretaket endrer sammensetningen av investeringsporteføljen. Bestemmelsen må ses i sammenheng med bestemmelsen i utkastet til § 2-4.

Tredje ledd angir at avkastning årlig skal tilføres pensjonsordningen, samt hvilken del av avkastningen som skal tilføres henholdsvis pensjonistenes overskuddsfond, premiereserven og premiefondet.

Fjerde ledd angir hva som må gjøres dersom investeringsporteføljen, tillegg årets avkastning, er redusert i løpet av et regnskapsår. Bestemmelsen innebærer at foretaket har plikt til å opprettholde markedsverdien, og at institusjonen har ansvaret for tap som ikke dekkes av foretaket. Det vises for øvrig til avsnitt 4.3.1 foran hvor disse spørsmål er nærmere behandlet.

Til § 11-2

Paragrafen svarer i hovedsak til utkastet til lov om innskuddspensjon § 3-3. Bestemmelsen gjelder bare for innskuddssikret pensjonsordning, se avsnitt 3.4.

Første ledd presiserer at det er foretaket, og ikke det enkelte medlem, som har kompetanse til å inngå avtale med institusjonen om opprettelse av individuelle pensjonskonti for medlemmene basert på individuelle investeringsporteføljer. Avtalen vil da omfatte slike konti for samtlige medlemmer.

Med kontohaver i **annet ledd** siktes det til det enkelte medlem med individuell investeringsportefølje. Hvis ordningen er opprettet med individuelle porteføljer, kan kontohaver endre investeringsporteføljen. Det forutsettes at det fremgår av regelverket som er fastsatt av institusjonen og foretaket, om kostnadene ved endring av investeringsportefølje skal belastes pensjonskontoen eller dekkes av kontohaveren.

I **tredje ledd** fastslås prinsippet om at pensjonskontoen årlig skal tilføres hele avkastningen av investeringsporteføljen. Videre fastsettes at det ved individuelle investeringsporteføljer er kontohaver selv som bærer risikoen med mindre annet er avtalt mellom kontohaveren og institusjonen eller følger av regelverket. Regelverket det vises til, er en del av avtalen mellom foretaket og institusjonen.

Av **fjerde ledd** fremgår det at de generelle flyttereglene gjelder tilsvarende, dvs. det er opp til foretaket å avgjøre om hele pensjonsordningen skal flyttes. Den enkelte kontohaveren har ikke adgang til å flytte sin egen konto ut av ordningen og til en annen institusjon så lenge vedkommende er medlem av ordningen.

Til § 11-3

Bestemmelsen gjelder både for ytelsesbasert og innskuddssikret pensjonsordning. Etter **første ledd** kan foretaket avtale med institusjonen at også premiefondet kan gjøres til gjenstand for forvaltning som en investeringssportefølge.

Etter **annet ledd** skal hele avkastningen tilfalle foretaket, som til gjengjeld også bærer avkastningsrisikoen.

Til § 11-4

Paragrafen svarer i hovedsak til utkast til lov om innskuddspensjon § 3-4.

Bestemmelsen fastsetter nærmere krav til både kollektive og individuelle investeringsporteføljer, og bygger på tilsvarende bestemmelser i forskrift av 25. september 1997 nr. 1023 om individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA forskriften). **Første ledd** angir tre hovedgrupper av mulige plasseringer, mens **annet ledd** er en nærmere presisering av første ledd bokstav b. **Tredje ledd** er en beregningsteknisk regel, mens **fjerde ledd** presiserer at institusjonen skal holde orden på hvilke eiendeler som inngår i porteføljen. Dette er nødvendig bl.a. for å fastsette avkastning på porteføljen, og for at det kan gis nærmere informasjon til de forsikrede.

Femte ledd må ses i sammenheng med forskrift 23. april 1997 nr. 377 om kapitalforvaltning i forsikringsselskaper § 17, der det er inntatt en tilsvarende bestemmelse.

Til § 13-4

Første ledd viser nå til §§ 5-10 og 5-12 i stedet for som tidligere §§ 11-2 og 11-4.

Til § 14-1

Annet ledd viser nå til §§ 5-10 og 5-12 i stedet for som tidligere §§ 11-2 og 11-4.

Til § 15-3

Annet ledd viser nå til §§ 5-10 og 5-12 i stedet for som tidligere §§ 11-2 og 11-4.

7.2 Merknader til endringer i skatteloven

Forslaget til endringer i lov om foretakspensjon krever enkelte endringer i skatteloven. For en nærmere omtale at utvalgets forslag til endringer av skatteloven vises det til kapittel 5 Skattemessig behandling. Det gjøres oppmerksom på at forslaget er basert på de endringer som er vedtatt i forbindelse med lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon og utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (NOU 1999: 32).

Kapittel 8

Utkast til endring i lov om foretakspensjon

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon foreslås følgende endringer:

§ 1-2 "Definisjoner" første ledd skal lyde:

(1) I loven betyr:

- a) Pensjonsordning: Foretakspensjonsordning som nevnt i § 1-1 (2).
- b) Regelverket: Pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og pensjonsplan, eller vedtektene for en pensjonskasse med tilhørende pensjonsplan.
- c) Pensjonsplan: Den del av regelverket som gjelder fastsettelsen av pensjonsytelsene.
- d) Premiereserve: Avsetning til dekning av kontraktsmessige forpliktelser overfor de forsikrede, inklusive administrasjonsreserve til dekning av fremtidige kostnader.
- e) Pensjonistenes overskuddsfond: Fond for overskudd tilordnet premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling.
- f) Beregningsgrunnlag: Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.
- g) Folketrygdens grunnbeløp (G): Det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet i folketrygden.
- h) Lønn: Skattepliktig lønnsinntekt og beregnet personinntekt.
- i) *Ytellesbasert alderspensjon: Bestemte pensjonsytelser beregnet ut fra medlemmets lønn og tjenestetid i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- j) *Innskuddssikret alderspensjon: Summen av de pensjonsytelser som hvert år sikres medlemmene ved innbetaling av årlig innskuddspremie beregnet i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- k) *Innskuddspremie: Innskudd som foretaket hvert år skal innbetale for de enkelte medlemmer, og som etter regelverket årlig skal benyttes til å sikre medlemmene alderspensjon i samsvar med størrelsen av innskuddet.*
- l) *Innskuddspremieplan: Plan som angir hvordan de årlige innskuddspremier for medlemmene skal beregnes.*

§ 2-1 "Adgang til å opprette pensjonsordning" skal lyde:

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede pensjonsytelser i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd.

(2) Pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon og kan i tillegg gi rett til uførepensjon, samt pensjon til etterlatt barn, ektefelle, registrert partner og samboer. Foretak som har pensjonsordning kan opprette særskilt pensjonsordning for uførepensjon, og i tilfelle pensjon til etterlatte.

(3) *Alderspensjonen i pensjonsordningen kan utformes enten som ytellesbasert alderspensjon eller som innskuddssikret alderspensjon.*

(4) Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

§ 2-3 "Pensjonsplan" skal lyde:

(1) *Det skal fastsettes en pensjonsplan som angir vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Har pensjonsordningen innskuddssikret alderspensjon, skal pensjonsplanen også inneholde en innskuddspremieplan.*

(2) *Ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikrings-selskapet eller pensjonskassen for så vidt annet ikke følger av reglene om investeringsvalg i § 11-2.*

(3) Pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende forskrift. Det kan settes som vilkår for utbetaling at de forsikrede framsetter krav om ytelser etter lov om folketrygd.

§ 2-4 ny overskrift skal lyde:

Styringsgruppe

§ 2-4 "Styringsgruppe" nytt første ledd skal lyde:

(1) Foretak som har *pensjonsordning* som omfatter 15 eller flere medlemmer skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

Tidligere tredje ledd blir nytt annet ledd.

§ 3-9 "Eldre arbeidstakere" nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) *Bestemmelsen i annet og tredje ledd gjelder ikke ordning med innskuddssikret alderspensjon.*

§ 4-3 ny overskrift skal lyde:

Opptjent pensjon

§ 4-3 "Opptjent pensjon" annet ledd skal lyde:

(2) *Har pensjonsordningen innskuddssikret alderspensjon, skal opptjent alderspensjon til enhver tid utgjøre summen av de pensjonsytelser som er sikret for medlemmet på grunnlag av innbetalt innskuddspremie og tilført avkastning. Tilført avkastning skal hvert år benyttes som engangspremie som tillegg til ytelsene.*

§ 4-4 "Skifte av stilling i foretaket" første ledd skal lyde:

(1) Dersom en arbeidstaker før fastsatt pensjonsalder går over fra fulltidsstilling til deltidsstilling, skal pensjon opptjent *etter § 4-3 første ledd* som følge av tjenestetid etter endringstidspunktet utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent i full stilling. Har en arbeidstaker ved oppnådd pensjonsalder en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid etter § 4-2, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidsstilling.

§ 4-5 "Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen" nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) *Har pensjonsordningen innskuddssikret alderspensjon, gjelder tredje ledd tilsvarende.*

§ 5-2 "Alderspensjonens størrelse" skal lyde:

(1) Alderspensjoner kan fastsettes til:

- a) et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd etter § 5-5,
- b) en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket,
- c) et bestemt beløp pr. medlem, fastsatt i forhold til og ikke høyere enn folketrygdens grunnbeløp.
- d) *summen av de pensjonsytelser som hvert år sikres medlemmet ved innbetaling av årlig innskuddspremie tillagt årlig avkastning.*

(2) Endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp.

(3) Har pensjonsordningen ytelsesbasert alderspensjon, skal pensjonsytelsene fastsettes i samsvar med bestemmelsene i §§ 5-3 til 5-7.

(4) I pensjonsordning med innskuddssikret alderspensjon skal innskuddspremieplanen utformes i samsvar med reglene gitt i eller i medhold av lov om innskuddspensjon kapittel 5. Innskuddspremieplanen skal angi hvor stor del av årlig avkastning som skal tillegges premiereserven og benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsytelse.

Kapittel 5 nytt avsnitt romertall II for §§ 5-3 til 5-7 skal lyde:

II. Ytelsesbasert alderspensjon

Kapittel 5 tidligere avsnitt romertall II blir nytt avsnitt romertall III.

§ 5-8 "Endring av pensjonsytelsene" første ledd skal lyde:

(1) Regulering av pensjonsytelsene kan skje ved endring av pensjonsplanen i samsvar med bestemmelsene i loven her.

Tidligere første og annet ledd blir nytt annet og tredje ledd.

§ 5-9 ny overskrift skal lyde:

Nedsettelse av ytelsesbasert alderspensjon

Kapittel 5 nytt avsnitt romertall IV skal lyde:

IV. Regulering av løpende pensjoner

Ny § 5-10 skal lyde:

§ 5-10. Årlig regulering

(1) Midler tilført pensjonistenes overskuddsfond skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene til pensjonistene. Alle pensjoner skal gis samme prosentvise tillegg.

(2) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon eller etterlattepensjoner i tillegg til alderspensjon, skal slike pensjoner gis samme prosentvise tillegg som i tilfelle gis til alderspensjon under utbetaling.

(3) Tillegg til pensjoner kan i et enkelt år prosentvis ikke overstige den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp i året. Det kan likevel gis høyere

tillegg for at reguleringen av pensjonene i året og de to foregående år til sammen skal svare til den prosentvise økning av grunnbeløpet i disse tre årene.

Ny § 5-11 skal lyde:

§ 5-11. Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond

(1) Er midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år ikke tilstrekkelige til å dekke engangspremien for tillegg etter § 5-10 i samsvar med den prosentvise økningen av folketrygdens grunnbeløp i året, kan foretaket bestemme at de nødvendige midler skal overføres fra premiefondet eller foretaket til overskuddsfondet.

Ny § 5-12 skal lyde:

§ 5-12. Overskudd i pensjonistenes overskuddsfond

(1) Overstiger midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år det beløp som trengs til engangspremie for tillegg til pensjoner fastsatt etter § 5-10, skal resten av midlene tilføres premiefondet, senest ved utgangen av året.

§ 8-4 "Kapitalforvaltningen" første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltning i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid med mindre det i samsvar med bestemmelse i regelverket avtales forvaltning med investeringsvalg etter reglene i kapittel 11.

§ 8-5 "Fordeling av overskudd" nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Bestemmelsene i paragrafen her gjelder ikke for så vidt annet følger av regler gitt med hjemmel i § 9-7 eller av reglene om avkastning av investeringssportefølje i kapittel 11.

Kapittel 9 nytt avsnitt romertall I skal lyde:

I. Pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon

Kapittel 9 nytt avsnitt romertall II skal lyde:

II. Pensjonsordning med innskuddssikret alderspensjon

Ny § 9-6 skal lyde:

§ 9-6 Innskuddspremie mv.

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen, med tillegg av kostnader etter beregningsgrunnlaget.

2) Omfatter pensjonsordningen også uførepensjon og etterlattepensjon, skal pensjonsordningen også tilføres årets risikopremier. § 9-3 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Ny § 9-7 skal lyde:

§ 9-7 Avkastning

(1) Kongen kan fastsette at premiereserven for opptjent alderspensjon, i tillegg til avkastning etter beregningsgrunnlaget, årlig skal tilføres en bestemt del av overskuddet som tilføres pensjonsordningen.

Ny § 9-8 skal lyde:

§ 9-8 Grense for innskuddspremie

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler om at innskuddspremie for alderspensjon ikke skal overstige et fastsatt beløp for hvert medlem eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike prosentsatser for lønn inntil 6 G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G.

(2) Ved beregning av innskuddspremie etter innskuddspremieplanen kan det ikke benyttes høyere beløp eller prosentsatser enn det som til enhver tid er fastsatt av Kongen i henhold til paragrafen her.

§ 10-2 "Midler i premiefondet" første ledd skal lyde:

(1) Premiefondet skal tilføres:

- a) alle tilskudd til premiefondet som omfattes av skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c,
- b) avkastning på midlene i premiefondet etter § 8-4 tredje ledd,
- c) overskudd som etter § 8-5 eller § 5-12 tilordnes foretaket,
- d) midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling, og
- e) for meget betalt forskuddspremie for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året.

§ 10-3 "Bruk av premiefondet" første ledd skal lyde:

(1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:

- a) årets premie for pensjonsordningen,
- b) overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 5-11,
- c) uførepensjon til medlemmer, dersom pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon,
- d) alderspensjon til arbeidstaker som ikke har nådd den fastsatte pensjonssalder i ordningen, men som har fylt 67 år eller i tilfelle en lavere alder fastsatt etter § 4-1 annet ledd.

Ny overskrift til kapittel 11 skal lyde:

Kapittel 11. Pensjonsordning med investeringsvalg

§ 11-1 skal lyde:

§ 11-1. Kollektiv investeringsportefølje

(1) I samsvar med bestemmelse i regelverket kan foretaket avtale at pensjonsordningens midler skal forvaltes som en investeringsportefølje. For premiefond knyttet til pensjonsordningen gjelder § 11-3.

(2) Før foretaket endrer sammensetningen av investeringsporteføljen, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(3) Avkastning på investeringsporteføljen skal årlig tilføres pensjonsordningen. Avkastning på premiereserve og andre midler knyttet til pensjoner under utbetaling skal overføres til pensjonistenes overskuddsfond. Den øvrige avkastning overføres til premiefondet unntatt for så vidt for pensjonsordning med innskuddssikret pensjon følger av bestemmelsen i regelverket eller regler gitt med hjemmel i § 9-7 at avkastning inntil en fastsatt prosent skal tillegges premiereserven, jf. § 4-3 annet ledd.

(4) Er verdien av investeringsporteføljen, tillagt årets avkastning, redusert i løpet av et regnskapsår, skal reduksjonen straks dekkes ved overføring fra premie-

fondet og for øvrig ved tilskudd fra foretaket, med mindre reduksjonen dekkes etter avkastningsgaranti etter § 11-4 femte ledd. Institusjonen svarer for at udekket verdireduksjon i premiereserven blir dekket på annen måte.

§ 11-2 skal lyde:

§ 11-2. *Individuell investeringsportefølje.*

(1) Når pensjonsordningen har innskuddssikret alderspensjon, kan foretaket i samsvar med bestemmelse i regelverket avtale at det opprettes en egen pensjonskonto for hvert medlem, og at hver pensjonskonto skal tilordnes en investeringsportefølje.

(2) Kontohaveren skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen. Kostnadene ved endring belastes pensjonskontoen eller dekkes av kontohaveren.

(3) Avkastningen av investeringsporteføljen skal hvert år tilføres pensjonskontoen. Kontohaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er fastsatt i regelverket eller ved avtale med institusjonen.

(4) Midler knyttet til egen pensjonskonto kan bare flyttes til en annen institusjon etter reglene i § 8-7.

§ 11-3 skal lyde:

§ 11-3. *Premiefond med investeringsportefølje*

(1) Foretaket kan avtale at midler i premiefondet skal forvaltes som en investeringsportefølje. Foretaket skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen.

(2) Avkastningen av investeringsporteføljen skal hvert år tilføres premiefondet. Foretaket bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er avtalt med institusjonen.

§ 11-4 skal lyde:

§ 11-4. *Krav til investeringsportefølje*

(1) En investeringsportefølje kan bestå av

- a) andeler i verdipapirfond*
- b) andeler i en særskilt investeringsportefølje, og*
- c) kontanter og tilsvarende likvider*

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes etter retningslinjer fastsatt av institusjonen. Verdipapirfondloven §§ 4-4 til 4-7 gjelder tilsvarende så langt de passer.

(3) Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

(4) Eiendeler i den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

(5) Knytter institusjonen avkastningsgaranti til en investeringsportefølje, skal institusjonen kreve særskilt godtgjørelse for dekning av garantirisikoen.

§ 13-4 "Midler knyttet til tidligere pensjonsordning" første ledd skal lyde:

(1) Når den nye pensjonsordningen overtar forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, skal midlene knyttet til de

tidligere ordningene overføres til den nye pensjonsordningen. Reglene i § 8-7 gjelder så langt de passer. Før overføringen skal overskudd i en tidligere ordning være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 5-10 og 5-12.

§ 14-1 "Deling av foretaket" annet ledd skal lyde:

(2) Pensjonsordningens midler skal fordeles og overføres til pensjonsordningene for de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hver gruppes rett til pensjon. Før delingen av midlene skal overskudd i pensjonsordningen være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 5-10 og 5-12. Premiefondet skal fordeles forholdsmessig etter gjennomsnittet for hver av gruppene av årspremiene i delingsåret og de tre følgende år, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene ved delingen.

§ 15-3 "Avvikling av pensjonsordningen" annet ledd skal lyde:

(2) Midlene knyttet til ordningen skal fordeles på medlemmene på tidspunktet for opphør av ordningen. Før fordelingen skal overskudd være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 5-10 og 5-12.

Kapittel 9

Utkast til endring i skatteloven

Det foreslås følgende endringer i lov 26. mars 1999 nr.14 om skatt på formue og inntekt (skatteloven):

§ 6-46 første ledd ny bokstav d skal lyde:

d. pliktig tilskudd i henhold til lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd

§ 6-46 første ledd ny bokstav e skal lyde:

e. kostnad i henhold til lov om foretakspensjon § 11-4 femte ledd.

§ 6-47 bokstav b skal lyde:

b. den trygdedes tilskudd til foretakspensjonsordning, som omhandlet i § 6-46 første ledd bokstav a, *bokstav e* og *tredjeledd*.

Vedlegg 1

Lov om foretakspensjon som endret i samsvar med arbeidsgruppens lovutkast

Arbeidsgruppens utkast til endring i lov om foretakspensjon er inntatt i kursiv.

Del I. Innledende bestemmelser Kapittel 1. Virkeområde. Definisjoner

§ 1-1. Virkeområde

(1) Loven gjelder foretakspensjonsordning hvor det gis eller har vært gitt inntektsfradrag etter skatteloven § 6-46 og foretak som har eller oppretter slik pensjonsordning.

(2) Foretakspensjonsordning kan bare organiseres som:

- a) pensjonsforsikring i livsforsikringsselskap som har forretningssted og adgang til å drive slik virksomhet her i riket,
- b) pensjonsordning i pensjonskasse som er forsikringsteknisk oppbygget og godkjent av Kredittilsynet.

(3) Loven gjelder også for Svalbard, jf. lov om Svalbard av 17. juli 1925 nr. 11 § 1 annet ledd.

§ 1-2. Definisjoner

(1) I loven betyr:

- a) Pensjonsordning: Foretakspensjonsordning som nevnt i § 1-1 (2).
- b) Regelverket: Pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og pensjonsplan, eller vedtektene for en pensjonskasse med tilhørende pensjonsplan.
- c) Pensjonsplan: Den del av regelverket som gjelder fastsettelsen av pensjonsytelsene.
- d) Premiereserve: Avsetning til dekning av kontraktsmessige forpliktelser overfor de forsikrede, inklusive administrasjonsreserve til dekning av fremtidige kostnader.
- e) Pensjonistenes overskuddsfond: Fond for overskudd tilordnet premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling.
- f) Beregningsgrunnlag: Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.
- g) Folketrygdens grunnbeløp (G): Det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet i folketrygden.
- h) Lønn: Skattepliktig lønnsinntekt og beregnet personinntekt.
- i) *Ytelsesbasert alderspensjon: Bestemte pensjonsytelser beregnet ut fra medlemmets lønn og tjenestetid i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- j) *Innskuddssikret alderspensjon: Summen av de pensjonsytelser som hvert år sikres medlemmene ved innbetaling av årlig innskuddspremie beregnet i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- k) *Innskuddspremie: Innskudd som foretaket hvert år skal innbetale for de enkelte medlemmer, og som etter regelverket årlig skal benyttes til å sikre medlemmene alderspensjon i samsvar med størrelsen av innskuddet.*
- l) *Innskuddspremieplan: Plan som angir hvordan de årlige innskuddspremier for medlemmene skal beregnes.*

(2) I loven betyr:

- a) Foretak: Aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltmannsforetak og ethvert annet rettssubjekt som har arbeidstaker i sin tjeneste.
- b) Konsern: Konsern som nevnt i aksjeloven § 1-3 og allmennaksjeloven § 1-3, likevel slik at morselskapet ikke må være aksjeselskap eller allmennaksjeselskap.
- c) Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har sluttet hos forsikringstaker ved oppnådd pensjonsalder, og uførepensjonist som er blitt ufør mens han var i forsikringstakers tjeneste.
Når det følger av regelverket, skal arbeidstaker som slutter hos forsikringstaker før oppnådd pensjonsalder og samtidig mottar Avtalefestet Pensjon (AFP), regnes som medlem.
- d) Barn: Medlemmets barn, herunder stebarn og fosterbarn.
- e) Registrert partner: Partner som er registrert i henhold til lov av 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap (partnerskapsloven).
- f) Samboer: Person som medlemmet:
 - 1. har felles bolig og felles barn med, eller
 - 2. lever sammen med i ekteskaps- eller partnerskapslignende forhold når det godtgjøres at forholdet har bestått uavbrutt i de siste fem årene før dødsfallet, og det ikke forelå forhold som ville hindre at lovlig ekteskap eller partnerskap ble inngått.
- g) Forsikrede: Pensjonsordningens medlemmer, deres ektefelle, barn, registrert partner og samboer når de er sikret eller mottar pensjon etter regelverket.

§ 1-3. Forskrifter

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i loven her.

Del 2. Pensjonsordningen Kapittel 2. Opprettelse av pensjonsordninger

§ 2-1. Adgang til å opprette pensjonsordning

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede pensjonsytelser i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd.

(2) Pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon og kan i tillegg gi rett til uførepensjon, samt pensjon til etterlatt barn, ektefelle, registrert partner og samboer. Foretak som har pensjonsordning kan opprette særskilt pensjonsordning for uførepensjon, og i tilfelle pensjon til etterlatte.

(3) Alderspensjonen i pensjonsordningen kan utformes enten som ytelsesbasert alderspensjon eller som innskuddssikret alderspensjon.

(4) Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

§ 2-2. Minstekrav til foretakspensjonsordninger

(1) Pensjonsordningen skal omfatte:

- a) minst to personer i foretaket som begge har en arbeidstid og lønn som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling, eller
- b) minst en arbeidstaker uten eierinteresse i foretaket som har en arbeidstid og lønn i foretaket som utgjør 75 prosent eller mer av full stilling.

(2) Pensjonsordning kan også opprettes i pensjonskasse som er i samsvar med bestemmelser gitt i eller i medhold av forsikringsvirksomhetsloven. Skal pensjonskassen ha mindre enn 50 medlemmer, skal vedtektene for pensjonskassen inneholde særlige bestemmelser om gjenforsikring av forsikringsrisiko og begrensning av risiko knyttet til kapitalforvaltningen slik at medlemmenes rett til pensjon er betryggende sikret. Kredittilsynet fastsetter nærmere regler om dette.

(3) Dersom pensjonsordningen etter en periode på seks måneder ikke oppfyller kravene i første eller annet ledd, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i kapittel 15. Pensjonsordning i pensjonskasse som skal opphøre, kan videreføres som pensjonsforsikring i samsvar med første ledd.

§ 2-3. Pensjonsplan

(1) *Det skal fastsettes en pensjonsplan som angir vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Har pensjonsordningen innskuddssikret alderspensjon, skal pensjonsplanen også inneholde en innskuddspremieplan.*

(2) *Ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikrings-selskapet eller pensjonskassen for så vidt annet ikke følger av reglene om investeringsvalg i § 11-2.*

(3) Pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende forskrift. Det kan settes som vilkår for utbetaling at de forsikrede framsetter krav om ytelser etter lov om folketrygd.

§ 2-4. Styringsgruppe

(1) Foretak som har pensjonsordning som omfatter 15 eller flere medlemmer skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

(2) Styringsgruppen skal uttale seg om saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Regelverket skal behandles av styringsgruppen før det vedtas eller endres.

§ 2-5. Livsforsikringsselskapets plikter

(1) Et livsforsikringsselskap kan bare tegne "Foretakspensjonsordning med skattefordel" når forsikringsavtalen og pensjonsordningen er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

(2) Livsforsikringsselskapet skal påse at foretaket avgir skriftlig erklæring om at foretaket ikke har opprettet eller er tilsluttet annen pensjonsordning. Dersom foretaket har annen pensjonsordning må forsikringsselskapet påse at samtlige pensjonsordninger sett i sammenheng, er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder så langt de passer for pensjonskasser.

§ 2-6. Ligningsforhold

(1) Det skal fremgå av regelverket for pensjonsordningen, premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene at dokumentene gjelder foretakspensjonsordning etter loven her.

(2) Premiekvitteringer og meldinger til ligningsmyndighetene skal inneholde spesifiserte opplysninger om de innbetalinger som foretaket har foretatt av årets premie, tilskudd til premiefond og tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond.

(3) Er årets premie betalt ved overføring fra premiefondet, skal dette angis særskilt. Tilsvarende gjelder ved tilbakeføring av premiefondsmidler til foretaket.

(4) Forsikringsselskapet, pensjonskassen og foretaket er ansvarlig for at opplysninger som nevnt i denne bestemmelsen er riktige. Det samme gjelder institusjon som forvalter premiefond.

§ 2-7. Tilsyn

(1) Kredittilsynet fører tilsyn med foretakspensjonsordninger.

(2) Finner Kredittilsynet at en pensjonsordning er eller forvaltes i strid med lov eller forskrift, kan Kredittilsynet pålegge forsikringsselskapet eller pensjonskassen å rette på forholdet innen en fastsatt frist.

(3) Finner Kredittilsynet at en beregning eller fordeling av midler er foretatt i strid med gjeldende regler, kan Kredittilsynet kreve at beregningen eller fordelingen endres innen en fastsatt frist.

(4) Dersom frist gitt i medhold av annet og tredje ledd ikke overholdes, kan Kredittilsynet gi nærmere retningslinjer for virksomheten, oppnevne nytt styre eller styringsgruppe for pensjonsordningen, eller bestemme at pensjonsordningen skal opphøre og avvikles etter bestemmelsene i kapittel 15.

(5) Bestemmer Kredittilsynet at pensjonsordningen skal opphøre, skal tilsynet gi melding om vedtaket til Skattedirektoratet.

Kapittel 3. Medlemskap i pensjonsordningen**§ 3-1. Krav til regelverket**

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om medlemskap og opptak av medlemmer.

(2) I regelverket kan det gjøres unntak eller fastsettes særlige vilkår for særlige grupper av arbeidstakere for så vidt bestemmelsene er i samsvar med loven her med tilhørende forskrifter.

§ 3-2. Alminnelige regler om medlemskap

(1) Arbeidstakere i foretaket kan opptas i dets pensjonsordning. Kredittilsynet kan samtykke i at arbeidstaker i annet foretak opptas som medlem.

(2) Pensjonsordningen kan også omfatte arbeidsgiveren og annen person som må anses som innehaver av foretaket. Bestemmelsene i § 3-5 gjelder tilsvarende. Kredittilsynet kan gi nærmere regler om hvilke personer som skal omfattes av dette ledd.

(3) Personer som ikke er pliktig medlem i folketrygden med medlemskap som omfatter opptjening av pensjonsrettigheter, kan ikke være medlem av pensjonsordningen med mindre annet følger av forskrift fastsatt av Kongen.

I. Rett og plikt til medlemskap**§ 3-3. *Hvem skal være medlem***

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet følger av regler i loven her med tilhørende forskrifter. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.

(2) En arbeidstaker skal være medlem selv om det for tiden ikke opptjenes rett til pensjon i tillegg til ytelsene etter lov om folketrygd.

(3) Arbeidstakere som er medlemmer av en annen pensjonsordning som foretaket betaler premie eller avgift til og som gir ytelser av minst tilsvarende verdi, skal ikke være medlemmer av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

§ 3-4. *Nye arbeidstakere*

(1) En arbeidstaker som ansettes av foretaket og som fyller vilkårene for medlemskap i pensjonsordningen, opptas som medlem fra første arbeidsdag i foretaket.

(2) Lov om forsikringsvirksomhet § 7-8 med tilhørende forskrift gjelder ved flytting til pensjonsordningen av premiereserve og andre midler knyttet til fripolise for opptjent pensjon.

§ 3-5. *Arbeidstakere i deltidsstilling*

(1) Arbeidstaker som har mindre enn en femdel av full stilling i foretaket, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) Opptjent pensjon for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling.

§ 3-6. *Sesongarbeidere*

(1) Arbeidstaker som er sesongarbeider og som i løpet av et kalenderår utfører arbeid i foretaket som tilsvarer mindre enn en femdel av tilsvarende fulltidsstilling, skal ikke være medlem av pensjonsordningen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(2) I regelverket kan det fastsettes at en sesongarbeider bare skal opptas som medlem dersom det arbeid som er utført i løpet av de siste tre år, for hvert år minst utgjør en femdel av fulltidsstilling.

§ 3-7. *Arbeidstakere med permisjon*

(1) Arbeidstaker som har permisjon for et fastsatt tidsrom og som forutsettes å gjenoppta arbeid i foretaket etter endt permisjon, skal være medlem av pensjonsordningen i permisjonstiden.

(2) Bestemmelsene i første ledd kan fravikes for permisjon i henhold til avtale ved at det i regelverket fastsettes:

- a) særlige regler om opptjening av pensjon mens permisjonen varer, eller
- b) at medlemskapet skal opphøre fra permisjonstidspunktet.

(3) Regelverket kan fastsette at arbeidstakere som er permitterte som følge av driftsinnskrenkninger m.v. skal være medlemmer av pensjonsordningen.

§ 3-8. Arbeidstakere som ikke er arbeidsføre

(1) Arbeidstaker som ikke er arbeidsfør på den tid arbeidstakeren ellers skulle opptas som medlem, skal først bli medlem av pensjonsordningen når arbeidstakeren begynner å arbeide i stillingen, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

II. Eldre og pensjonerte arbeidstakere**§ 3-9. Eldre arbeidstakere**

(1) En arbeidstaker skal tas opp som medlem av pensjonsordningen etter bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-8 selv om arbeidstakeren ved ansettelsen har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen.

(2) I regelverket kan det for slike arbeidstakere eller for bestemte grupper av slike arbeidstakere likevel bestemmes at de som har mindre enn et fastsatt antall år igjen til pensjonsalderen, ikke skal tas opp som medlemmer eller bare skal opptas på særskilte vilkår.

(3) Bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid skal ikke gjelde for arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen når de opptas, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(4) *Bestemmelsen i annet og tredje ledd gjelder ikke ordning med innskuddssikret alderspensjon.*

§ 3-10. Førtidspensjonerte arbeidstakere

(1) Førtidspensjonert arbeidstaker skal ikke være medlem av pensjonsordningen.

(2) Arbeidstaker som mottar Avtalefestet Pensjon (AFP) kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av regelverket.

§ 3-11. Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen

(1) Arbeidstaker som etter å ha nådd pensjonsalderen fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har opptjening etter bestemmelsene i § 4-5.

(2) Arbeidstakeren har ikke rett til utbetaling fra pensjonsordningen så lenge og i samme forhold som arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket.

Kapittel 4. Opptjening av pensjon I. Alminnelige regler**§ 4-1. Pensjonsalder**

(1) Pensjonsalderen skal fastsettes i regelverket. Pensjonsalderen kan ikke settes lavere enn 67 år.

(2) Kongen kan fastsette lavere pensjonsalder enn 67 år for stillinger som:

- a) medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b) krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

§ 4-2. Krav til tjenestetid

(1) I regelverket skal det kreves en tjenestetid i foretaket på minst 30 år, men ikke mer enn 40 år for å ha rett til fulle pensjonsytelser.

(2) Tjenestetiden regnes fra første arbeidsdag i foretaket. Det skal ses bort fra tjenestetid før opprettelsen av pensjonsordningen når annet ikke er fastsatt i regelverket.

(3) Ved beregning av etterlattpensjon og av uførepensjon regnes tjenestetiden fram til det tidspunkt medlemmet tidligst ville ha oppnådd rett til alderspensjon.

§ 4-3. Opptjent pensjon

(1) Opptjent pensjon skal til enhver tid utgjøre en så stor del av pensjonsplanens ytelser for medlemmet, som den pensjongivende tjenestetid utgjør i forhold til den tjenestetid som kreves for rett til full pensjon for medlemmet. Tjenestetiden som kreves er her tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalder, men ikke mindre enn tiden som følger av § 4-2 første ledd.

(2) Har pensjonsordningen innskuddssikret alderspensjon, skal opptjent alderspensjon til enhver tid utgjøre summen av de pensjonsytelser som er sikret for medlemmet på grunnlag av innbetalt innskuddspremie og tilført avkastning. Tilført avkastning skal hvert år benyttes som engangspremie som tillegg til ytelsene.

§ 4-4. Skifte av stilling i foretaket

(1) Dersom en arbeidstaker før fastsatt pensjonsalder går over fra fulltidsstilling til deltidsstilling, skal pensjon opptjent *etter § 4-3 første ledd* som følge av tjenestetid etter endringstidspunktet utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent i full stilling. Har en arbeidstaker ved oppnådd pensjonsalder en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid etter § 4-2, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidsstilling.

(2) Dersom lønnen til en arbeidstaker blir satt ned som følge av skifte av stilling eller annen endring av arbeidsoppgavene, gjelder følgende fra og med endringstidspunktet:

- a) pensjonen skal beregnes ut fra den nye lønnen. I regelverket kan det likevel fastsettes at høyere lønn skal legges til grunn dersom skifte av stilling som medfører lønnsreduksjon skjer i løpet av de siste ti årene før pensjonsalder,
- b) tjenestetiden før endringstidspunktet skal medregnes ved beregningen av pensjonen, og
- c) det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville være opptjent om lønnen etter bokstav a legges til grunn ved beregningen.

(3) Dersom en arbeidstaker skifter stilling i foretaket og dette fører til endring av pensjonsalderen, skal opptjent pensjon beregnes særskilt for den tjenestetid arbeidstakeren har i hver av stillingene. I regelverket kan det likevel fastsettes at:

- a) opptjent pensjon skal beregnes ut fra samlet tjenestetid i foretaket og pensjonsalderen i den nye stillingen, og
- b) det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer

arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville være opptjent om pensjonsalderen i den nye stillingen legges til grunn ved beregningen.

§ 4-5. *Arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen*

(1) Arbeidstaker som ved oppnådd pensjonsalder ikke har opptjent full pensjon og som etter oppnådd pensjonsalder fortsatt har stilling i foretaket, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. For øvrig gjelder bestemmelsene i § 4-4 tilsvarende.

(2) Har arbeidstakeren opptjent full pensjon ved oppnådd pensjonsalder eller for øvrig før fratredelsen, skal det foretas omregning av pensjonen ved fratredelsen på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til opptjent pensjon. Forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene skal være den samme før og etter omregningen.

(3) Er en arbeidstaker etter å ha fratrådt sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ansatt i annet foretak, kan arbeidstakeren kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket. I så fall skal det foretas omregning av pensjonen etter annet ledd.

(4) *Har pensjonsordningen innskuddssikret alderspensjon, gjelder tredje ledd tilsvarende.*

II. Opphør av medlemskap. Fripolise

§ 4-6. *Opphør av medlemskap*

(1) Et medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, opphører ved fratredelsen å være medlem av pensjonsordningen.

(2) Medlemmet beholder sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve ved fratredelsen med mindre tjenestetiden da er kortere enn 12 måneder.

(3) Premiereserven kan ikke utbetales til medlemmet.

§ 4-7. *Rett til fripolise*

(1) Når et medlem slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon, skal pensjonsinnretningen sørge for at det utstedes fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve. Er opptjent premiereserve knyttet til alderspensjon mindre enn 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, har medlemmet likevel bare rett til at premiereserven blir overført til annen foretakspensjonsordning, fortsettelsesforsikring eller til individuell pensjonsforsikringsavtale etter skatteloven (IPA).

(2) Fripolise i henhold til foretakspensjonsforsikring skal utstedes av livsforsikringsselskapet som har tegnet forsikringen. Er pensjonsordningen i en pensjonskasse, utstedes fripolise etter reglene i § 4-8.

§ 4-8. *Særregler for pensjonskasser*

(1) En pensjonskasse kan inngå avtale med et livsforsikringsselskap som nevnt i § 1-1 annet ledd om at selskapet skal utstede fripolise til medlemmer som slutter i foretaket. Et medlems premiereserve ved fratredelsen skal i tilfelle beregnes etter selskapets beregningsgrunnlag.

(2) Pensjonskassen skal inngå slik avtale om utstedelse av fripolise til medlemmer som slutter i foretaket mer enn ett år før pensjonsalderen, med

mindre Kredittilsynet samtykker i at slike fripoliser utstedes av pensjonskassen selv.

(3) Når fripolise ikke skal utstedes av et livsforsikringsselskap, utstedes fripolisen av pensjonskassen.

§ 4-9. Forsikringsforholdet etter fripolise

(1) Fripolisen utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt fripolisen og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som har utstedt den.

(2) Fortsettelsesforsikring som nevnt i forsikringsavtaleloven § 19-7 skal tegnes på samme vilkår som fripolisen, likevel slik at det kan avtales at forsikringen utvides til å omfatte uførepensjon og pensjoner til etterlatte etter kapittel 6 og 7 i loven her.

(3) Dersom en arbeidstaker har en stilling med høyere pensjonsalder enn den pensjonsalder som gjelder etter fripolisen, kan arbeidstakeren før fripolisens pensjonsalder er nådd, kreve at det skal foretas omregning av pensjonen etter stillingens pensjonsalder på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til fripolisen. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen.

(4) En arbeidstaker som fratrer sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ved fylte 67 år eller senere, men før pensjonsalderen etter fripolisen, kan kreve at det da foretas omregning av pensjonen etter tredje ledd.

(5) Midlene knyttet til en fripolise kan overføres til annet livsforsikringsselskap eller pensjonskasse etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7-8 med tilhørende forskrift. Midlene kan ikke overføres til annet livsforsikringsselskap enn nevnt i § 1-1 annet ledd.

§ 4-10. Utenlandske statsborgere

(1) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år, og som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, kan bruke tilhørende premiereserve til å sikre pensjonsrettigheter i livsforsikringsselskap som ikke er etablert i Norge.

III. Medregning av tjenestetid i annet foretak

§ 4-11. Adgang til medregning

(1) Regelverket kan inneholde bestemmelser om medregning av tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i annen privat pensjonsordning. For eldre arbeidstakere gjelder § 3-9 tredje ledd.

(2) Medregningen skal gjennomføres ved at arbeidstakeren gis et tillegg i den pensjongivende tjenestetid og et motsvarende fradrag i pensjonsytelsen beregnet etter reglene i § 4-12.

(3) I regelverket for en pensjonsordning som har regler om medregning, skal det fastsettes som vilkår for medregning at midler knyttet til pensjon opptjent på grunnlag av tidligere tjenestetid i annet foretak blir overført til pensjonsordningen etter reglene i lov om forsikringsvirksomhet § 7-8 med tilhørende forskrifter. Dette gjelder bare i den utstrekning ytelsene videreføres. For medlemmer som ikke samtykker til slik overføring eller på annen måte ikke oppfyller vilkåret, skal tjenestetiden beregnes etter § 4-2 annet ledd uten hensyn til tidligere tjenestetid i annet foretak.

§ 4-12. Regler for medregning

(1) Ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen dersom premiereserven for den pensjon som er opptjent der, er minst like stor som premiereserven ville være i den nye ordningen etter like lang opptjeningsstid. Ved beregningen av premiereserven i den nye ordningen legges de ytelser som gjelder for arbeidstakeren ved opptaket i den nye ordningen til grunn. Er premiereserven fra den tidligere ordningen mindre, avkortes tillegget i tjenestetid forholdsmessig.

(2) Fradraget i pensjonsytelsene settes lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen, men ikke mer enn de ytelser i den nye ordningen som svarer til den tidligere tjenestetid.

(3) Foretaket kan likevel beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen, og fradraget i pensjonsytelsene lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen.

§ 4-13. Overføring av premiereserve

(1) Midler som overstiger den premiereserve som etter § 4-12 medgår for å sikre full medregning av tidligere tjenestetid, herunder midler knyttet til rett til ytelser som ikke kan videreføres i pensjonsordningen, skal sikres ved fripolise etter § 5-9 annet ledd.

IV. Fripoliseregister mv.**§ 4-14. Registrering av fripoliser**

(1) Fripoliser utstedt i henhold til reglene i loven her skal registreres i Fripoliseregisteret. Registeret skal så vidt mulig omfatte fripoliser utstedt i henhold til tidligere gjeldende regler om private tjenstepensjonsordninger.

(2) Kongen gir nærmere regler om opprettelsen av Fripoliseregisteret og om føringen av registeret, samt om adgangen til å innhente opplysninger fra registerføreren. Kongen kan også gi regler om foretakenes, pensjonsinnretningenes og de forsikredes plikt til å gi opplysninger til Fripoliseregisteret.

§ 4-15. Sammenslåing av fripoliser

(1) Arbeidstaker som har flere fripoliser utstedt av samme pensjonsinnretning, kan kreve at rettighetene etter polisene blir slått sammen og at ny fripolise blir utstedt på grunnlag av de samlede rettigheter. Dette gjelder også i tilfelle av flytting som nevnt i § 4-9 femte ledd.

(2) Ved sammenslåing av fripoliser som gir ulike rettigheter, skal det foretas omregning av alderspensjon på grunnlag av premiereserver for alderspensjon på omregningstidspunktet. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Det kan ikke legges til grunn en lavere pensjonsalder enn 67 år med mindre pensjonsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år.

(3) Kongen kan fastsette nærmere regler om omregning av rettigheter etter fripoliser som slås sammen, herunder regler som gjelder sammenslåing av fripoliser knyttet til uførepensjon og etterlattepensjoner.

(4) Fripolise som gir rett til utbetaling av pensjon når krav om sammenlåing fremsettes, omfattes ikke av sammenslåing etter paragrafen her, med mindre pensjonsinnretningen samtykker.

Kapittel 5. Alderspensjon I. Alminnelige regler

§ 5-1. Retten til alderspensjon

(1) Alderspensjon skal ytes fra den pensjonsalder regelverket fastsetter etter § 4-1. Det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller pensjonsytelsen settes ned etter 10 år eller senere.

(2) For stillinger med lavere pensjonsalder enn 67 år kan det i regelverket fastsettes at pensjonen bare skal løpe til fylte 67 år, eller at pensjonsytelsen skal settes ned ved fylte 67 år.

§ 5-2. Alderspensjonens størrelse

(1) Alderspensjoner kan fastsettes til:

- a) et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd etter § 5-5,
- b) en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket,
- c) et bestemt beløp pr. medlem, fastsatt i forhold til og ikke høyere enn folketrygdens grunnbeløp.
- d) *summen av de pensjonsytelser som hvert år sikres medlemmet ved innbetaling av årlig innskuddspremie tillagt årlig avkastning.*

(2) *Endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp.*

(3) *Har pensjonsordningen med innskuddssikret alderspensjon skal pensjonsytelsene fastsettes i samsvar med bestemmelsene i §§ 5-3 til 5-7.*

(4) *I pensjonsordning med innskuddssikret alderspensjon skal innskuddspremieplanen utformes i samsvar med reglene gitt i eller i medhold av lov om innskuddspensjon kapittel 5. Innskuddspremieplanen skal angi hvor stor del av årlig avkastning som skal tillegges premiereserven og benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsytelse.*

II. Ytellesbasert alderspensjon

§ 5-3. Forholdsmessighetsprinsippet

(1) I pensjonsplanen skal ytelsene fastsettes slik at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid i foretaket. Det kan likevel fastsettes at alle medlemmer uten hensyn til lønn skal ha rett til en minsteytelse på inntil grunnbeløpet i folketrygden opptjent forholdsmessig etter tjenestetiden.

(2) De samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd skal ikke utgjøre en større prosentdel av lønnen for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn.

(3) For medlemmer som omfattes av andre pensjonsordninger som foretaket har betalt eller betaler premie til, skal ytelser fra slike ordninger også inngå ved beregningen av de samlede pensjonsytelser.

§ 5-4. Beregning av lønn

(1) Ved beregning av pensjonsytelsene skal som et medlems lønn regnes den lønn som medlemmet mottar fra foretaket.

(2) Regelverket kan fastsette at:

- a) det skal ses bort fra godtgjørelse for overtid, skattepliktige naturalytelser og utgiftsgodtgjørelser eller andre varierende eller midlertidige tillegg,
- b) siste års lønn, eller gjennomsnittet av de to eller tre siste års lønn før pensjonsalderen oppnås, skal legges til grunn,
- c) det skal benyttes et normert lønnsgrunnlag for en eller flere grupper av medlemmer, med mindre dette gir et vesentlig annet resultat enn om det enkelte medlems lønn ble lagt til grunn,
- d) det skal ses bort fra en andel av lønn etter første ledd. Andelen skal ikke overstige 10 prosent av lønn. Hvis regelverket inneholder denne bestemmelse, kan det ikke inneholde regler etter bokstav a.

§ 5-5. Beregnet folketrygd

(1) Forutsetter pensjonsplanen at pensjonsytelsene for de enkelte medlemmer skal utgjøre et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd, skal folketrygdens ytelser beregnes etter følgende regler:

- a) grunnpensjonen for samtlige medlemmer settes til grunnbeløpet eller tre firedeler av dette,
- b) tilleggspensjonen beregnes for hvert medlem etter folketrygdens regler på grunnlag av den lønn som er pensjonsgivende i ordningen. Dersom den beregnede tilleggspensjonen er mindre enn folketrygdens sært tillegg, skal beregnet tilleggspensjon settes lik sært tillegg,
- c) senere endringer i folketrygdens regelverk skal være uten betydning for rett til opptjent pensjon.

(2) I regelverket kan det fastsettes at arbeidstakere som på grunn av alder ikke har rett til full tilleggspensjon etter folketrygden, skal gis et tillegg til pensjonsytelsen som tilsvarer den manglende tilleggspensjon etter folketrygden.

(3) Skal det ved fastsettelse av pensjonsytelsen tas hensyn til deltidsansettelse, beregnes ytelsen fra folketrygden på grunnlag av lønn i full stilling og reduseres forholdsmessig på samme måte som ved beregningen av pensjonsgrunnlaget for deltidsstilling.

§ 5-6. Særlige regler om beregning av pensjonsytelser

(1) I regelverket kan det fastsettes at:

- a) det ved endringer i lønn som går ut over den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, ikke skal tas hensyn til tidligere tjenestetid,
- b) pensjonsgrunnlaget de siste ti år før et medlem når pensjonsalderen, bare skal reguleres etter den alminnelige lønnsutvikling i foretaket,
- c) grupper av arbeidstakere som etter reglene i kapittel 3 ikke har rett til medlemskap i pensjonsordningen, skal ha lavere ytelser enn andre medlemmer.

(2) Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig pensjon kommer opp på et nivå tils-

varende om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Forsikringsteknisk kontantverdi av pensjonen skal være den samme før og etter omregningen.

§ 5-7. Grense for samlede pensjonsytelser

(1) Pensjonsytelsene skal fastsettes slik at de samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd for hvert medlem ikke vil overstige:

- a) 100 prosent av medlemmets lønn inntil 6 G, og
- b) 70 prosent av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G, og
- c) 0 prosent av den del av medlemmets lønn som overstiger 12 G.

(2) For medlemmer som ikke har full stilling i foretaket, skal grensen for de samlede pensjonsytelser utgjøre en forholdsmessig del av den grense som ville gjelde dersom medlemmet hadde hatt fulltidsstilling.

(3) I de siste to år før et medlem vil nå pensjonsalderen og i det år dette skjer, kan grensen for medlemmets samlede pensjonsytelser etter paragrafen her ikke beregnes på grunnlag av høyere lønn enn gjennomsnittet av medlemmets årslønn i disse tre årene.

III. Endringer i pensjonsplanen mv.

§ 5-8. Endring av pensjonsytelsene

(1) *Regulering av pensjonsytelsene kan skje ved endring av pensjonsplanen i samsvar med bestemmelsene i loven her.*

(2) Det kan ikke gjennomføres endringer i pensjonsytelsene som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

(3) Det kan ikke foretas endring av beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen som medfører reduksjon av medlemmers rett til opptjent pensjon eller av premiereserve knyttet til opptjent pensjon på tidspunktet for endringen.

§ 5-9. Nedsettelse av ytelsesbasert alderspensjon

(1) Endres pensjonsplanen ved at pensjonsytelsene settes ned fra og med tidspunktet for endringen, skal tjenestetiden på endringstidspunktet medregnes ved fastsettelsen av den enkelte arbeidstakers rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen.

(2) Det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon som overstiger det som ut fra lønn og tjenestetid på endringstidspunktet ville være opptjent etter den nye pensjonsplanen.

IV. Regulering av løpende pensjoner

§ 5-10. Årlig regulering

(1) *Midler tilført pensjonistenes overskuddsfond skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene til pensjonistene. Alle pensjoner skal gis samme prosentvise tillegg.*

(2) *Omfatter pensjonsordningen uførepensjon eller etterlattepensjoner i tillegg til alderspensjon, skal slike pensjoner gis samme prosentvise tillegg som i tilfelle gis til alderspensjon under utbetaling.*

(3) Tillegg til pensjoner kan i et enkelt år prosentvis ikke overstige den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp i året. Det kan likevel gis høyere tillegg for at reguleringen av pensjonene i året og de to foregående år til sammen skal svare til den prosentvise økning av grunnbeløpet i disse tre årene.

§ 5-11. Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond

(1) Er midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år ikke tilstrekkelige til å dekke engangspremien for tillegg etter § 5-10 i samsvar med den prosentvise økningen av folketrygdens grunnbeløp i året, kan foretaket bestemme at de nødvendige midler skal overføres fra premiefondet eller foretaket til overskuddsfondet.

§ 5-12. Overskudd i pensjonistenes overskuddsfond

(1) Overstiger midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år det beløp som trengs til engangspremie for tillegg til pensjoner fastsatt etter § 5-10, skal resten av midlene tilføres premiefondet, senest ved utgangen av året.

Kapittel 6. Uførepensjon. Premiefritak ved uførhet

§ 6-1. Rett til uførepensjon

(1) I regelverket kan det fastsettes at det skal ytes uførepensjon til medlemmer med en uføregrad på 20 prosent eller mer. Det kan ikke settes som vilkår for rett til uførepensjon at uføregraden er mer enn 50 prosent.

(2) Uførepensjonen begynner å løpe 12 måneder etter at ervervsevnen ble redusert. Stanser utbetaling av sykepenges eller attføringspenges forut for dette, utbetales uførepensjon fra samme tidspunkt, forutsatt at hensiktsmessig yrkesrettet attføring har vært prøvd.

(3) Utbetales det attføringspenges mer enn 12 måneder etter at ervervsevnen ble redusert, utbetales uførepensjon først fra det tidspunkt utbetaling av attføringspenges stanser.

(4) Uførepensjonen løper så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen.

§ 6-2. Fastsettelse av uføregraden

(1) Er uføregraden etter folketrygden fastsatt til 50 prosent eller mer, skal uføregraden i folketrygden legges til grunn av pensjonsordningen. For øvrig skal uføregraden fastsettes etter folketrygdens regler på den måte regelverket angir.

(2) Når særlige grunner tilsier det, kan uføregraden fastsettes på annen måte.

§ 6-3. Uførepensjonens størrelse

(1) Uførepensjonen skal svare til den alderspensjon medlemmet ville ha rett til etter regelverket dersom lønnen på tidspunktet for uførheten og den tjenestetid som følger av § 4-2 tredje ledd legges til grunn.

(2) Uførepensjon skal ytes i forhold til uføregraden til enhver tid. I regelverket kan det fastsettes at uførepensjon ved uføregrad som er lavere enn 50 prosent, skal gis et tillegg som tilsvare manglende utbetaling av uførepensjon fra folketrygden.

(3) I regelverket kan det fastsettes at det skal utbetales barnetillegg for barn som medlemmet forsørger eller plikter å forsørge og som ikke har fylt 21 år.

§ 6-4. Fradrag for andre ytelser

(1) I regelverket skal det fastsettes om det skal gjøres fradrag i uførepensjonen for erstatning for tap i ervervsevne fra yrkesskadeforsikring og i tilfelle inntas regler for beregning av slike fradrag. Fradraget gjøres ved utbetaling.

§ 6-5. Nedsetting av løpetiden

(1) Regelverket kan fastsette at pensjonens løpetid skal settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at årlig uførepensjon kommer opp på et nivå tilsvarende omlag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

§ 6-6. Førtidig alderspensjon til ervervsuført medlem

(1) Når pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon, kan det fastsettes i regelverket at det skal utbetales alderspensjon til medlem med uføregrad i folketrygden på 80 prosent eller mer etter følgende regler:

- a) alderspensjon kan utbetales i de siste fem år før pensjonsalderen eller, hvis den er høyere enn 67 år, fra fylte 62 år, og
- b) størrelsen av alderspensjonen skal beregnes på grunnlag av premiereserven og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen.

§ 6-7. Premiefritak under uførhet

(1) Det kan i regelverket fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være premiefritak under uførhet i samsvar med uføregraden. Regelverket skal ha slike regler når pensjonsordningen omfatter uførepensjon.

(2) Reglene om uførepensjon i §§ 6-1 første og fjerde ledd, 6-2 og 6-3 første ledd gjelder tilsvarende.

§ 6-8. Alminnelige regler

(1) Bestemmelsene i §§ 5-2 til 5-9 gjelder tilsvarende for uførepensjoner så langt de passer.

Kapittel 7. Pensjoner til etterlatte

§ 7-1. Barnepensjon

(1) Omfatter pensjonsordningen barnepensjon, skal det i regelverket fastsettes regler om vilkårene for slik pensjon. Pensjonsordningen kan gi rett til barnepensjon til barn som medlemmet ved sin død plikter å forsørge eller forsørget.

(2) Barnepensjonen skal løpe fra medlemmets død og skal senest opphøre når barnet fyller 21 år. Er barnet blitt ufør før opphørstidspunktet, utbetales barnepensjon så lenge uførheten varer.

(3) Barnepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før pensjonsalderen er oppnådd, skal den tjenestetid som følger av § 4-2 tredje ledd legges til grunn. Det kan likevel fastsettes regler om minstebeløp for pensjon til hvert barn, beregning av ytelsene etter antall barn, og høyere ytelser til foreldreløse barn.

§ 7-2. Ektefellepensjon

(1) Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal det i regelverket fastsettes regler om vilkårene for slik pensjon. Det kan ikke fastsettes forskjellige regler for ektefeller av ulike kjønn.

(2) Ektefellepensjon skal løpe fra medlemmets død og skal opphøre senest ved ektefellens død. Det kan i regelverket fastsettes at ektefellepensjonen skal opphøre når det er utbetalt ektefellepensjon i minst 10 år. Dersom det også utbetales barnepensjon, skal ektefellepensjon likevel løpe inntil retten til barnepensjon opphører.

§ 7-3. Fraskilt ektefelle

(1) Fraskilt ektefelles rett til etterlattpensjon bestemmes av reglene i ekteskapslovgivningen.

§ 7-4. Ektefellepensjonens størrelse

(1) Ektefellepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før fastsatt pensjonsalder, skal den tjenestetid som følger av § 4-2 tredje ledd legges til grunn.

(2) I regelverket kan det fastsettes at det skal gjøres fradrag i ektefellepensjonen etter reglene om forventet og faktisk inntekt i §§ 7-5 og 7-6.

§ 7-5. Ektefelle som ikke har fylt 67 år

(1) I etterlattpensjon til ektefelle som ikke har fylt 67 år, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av forventet årlig inntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

(2) Er forventet årlig inntekt fastsatt i folketrygden, skal denne legges til grunn. For øvrig skal inntekten settes til det beløp som ektefellen ut fra alder, utdanning, foreliggende utdanningsmuligheter og omsendighetene ellers må antas å kunne skaffe seg. Endrer forholdene seg vesentlig, skal forventet inntekt fastsettes på nytt.

§ 7-6. Ektefelle som er mellom 67 og 70 år

(1) I etterlattpensjon til ektefelle som har nådd folketrygdens pensjonsalder, men ikke folketrygdens aldersgrense, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av årlig faktisk inntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

§ 7-7. Etterlattpensjon til registrert partner

(1) Omfatter pensjonsordningen ektefellepensjon, skal den også omfatte etterlattpensjon til registrert partner.

(2) Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder tilsvarende for etterlattpensjon til registrert partner.

§ 7-8. Samboerpensjon

(1) Pensjonsordningen kan omfatte etterlattpensjon til samboer på det tidspunkt medlemmet dør. Reglene i §§ 7-2 til 7-6 gjelder i tilfelle tilsvarende for etterlattpensjon til samboer.

(2) Retten til etterlattpensjon for ektefelle eller registrert partner går foran rett til samboerpensjon.

(3) Hadde medlemmet ved sin død fraskilt ektefelle eller partner, ytes samboerpensjon med det beløp som samboeren ville hatt rett til om ekteskap eller registrert partnerskap var inngått med medlemmet da samboerforholdet ble etablert. Dette gjelder også når ekteskap eller registrert partnerskap er inngått under samboerforholdet.

§ 7-9. Alminnelige regler

(1) Bestemmelsene i §§ 5-2 til 5-9 gjelder tilsvarende for etterlattpensjon så langt de passer.

(2) Pensjonsordningen kan omfatte barnpensjon selv om den ikke omfatter ektefellepensjon m.v.

Del 3. Pensjonsordningens midler Kapittel 8. Alminnelige regler

§ 8-1. Midler knyttet til pensjonsordningen

(1) En pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Tilleggsavsetning og kursreserve knyttet til pensjonsordningen inngår også i pensjonsordningens midler.

(2) Midler knyttet til fripolise utstedt til medlem som har sluttet i foretaket, omfattes ikke av pensjonsordningens midler.

§ 8-2. Rådighet over pensjonsordningens midler

(1) Pensjonsordningens midler skal disponeres i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her.

(2) Midlene kan ikke benyttes til å utbetale pensjoner eller andre ytelser til arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem.

§ 8-3. Forholdet til foretaket

(1) Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra foretakets midler.

(2) Midlene hefter ikke for foretakets forpliktelser. Midlene kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å sikre eller å dekke foretakets kreditorer.

(3) Midler i premiefond kan likevel tilbakeføres til foretaket etter reglene i § 10-4.

§ 8-4. Kapitalforvaltningen

(1) Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltning i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid *med mindre det i samsvar med bestemmelse i regelverket avtales forvaltning med investeringsvalg etter reglene i kapittel 11.*

(2) Renten på lån til foretaket eller medlemmer skal settes lik vanlig markedsrente for tilsvarende lån. Lånevilkårene skal gi adgang til å endre renten i samsvar med utviklingen av markedsrenten.

(3) Avkastningen på midler knyttet til premiefond skal årlig tilføres premiefondet. Avkastning på midler knyttet til pensjonistenes overskuddsfond skal tilføres overskuddsfondet.

§ 8-5. Fordeling av overskudd

(1) Midler som tilføres pensjonsordningen som overskudd etter forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 med tilhørende forskrifter, unntatt overskudd som nevnt i annet ledd, skal godskrives foretaket og overføres til premiefondet.

(2) Overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond.

(3) *Bestemmelsene i paragrafen her gjelder ikke for så vidt annet følger av regler gitt med hjemmel i § 9-7 eller av reglene om avkastning av investeringssportefølje i kapittel 11.*

§ 8-6. Særregler for pensjonskasser

(1) Avkastningen på midler som er tilført en pensjonskasse som ansvarlig kapital, skal ikke overstige en rente som står i rimelig forhold til størrelsen av innskutt kapital og den risiko som knytter seg til innskuddet.

(2) Vedtektene for en pensjonskasse kan fastsette at en del av overskuddet etter § 8-1 i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1998 nr. 39, skal tilbakeholdes i pensjonskassen.

(3) Bestemmelsene i § 8-3 første og annet ledd gjelder tilsvarende for forholdet mellom foretaket og sikkerhetsfond og egenkapital i pensjonskassen.

§ 8-7. Flytting av pensjonsordningen

(1) Midler knyttet til en foretakspensjonsordning kan overføres til annen pensjonsinnretning etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7-8 med tilhørende forskrift. I så fall gjelder § 5-8 tilsvarende.

(2) Ved overføringen av pensjonsordningens midler, jf. § 8-1 første ledd, kan ordningen deles ved at midlene til sikring av løpende pensjoner unntas fra overføringen. Dette gjelder ikke løpende uførepensjon og premiefritak ved uførhet.

(3) For den del av pensjonsordningen som ikke blir overført, gjelder bestemmelsene i loven her så langt de passer.

Kapittel 9. Premie. Premiereserve *1. Pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon*

§ 9-1. Premiereserve

(1) Premiereserven for en pensjonsordning skal til enhver tid være så stor at den etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene har opptjent, herunder rett til uførepensjon og etterlattpensjon.

§ 9-2. Årets premie

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen vil være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene opptjener i løpet av året, med tillegg av årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget.

(2) Er årets premie som følge av lønnsøkning høyere enn to ganger gjennomsnittet av premiene i de tre foregående år, kan en firedel av det beløp som overstiger premiefondet, innbetales neste år.

(3) Fastsettes det ved opprettelsen av en pensjonsordning regler om medregning av tidligere tjenestetid i foretaket, kan den premiereserve som trengs for å sikre den rett til pensjon slik medregning innebærer, innbetales som premietillegg med en tredel i hvert år deretter.

§ 9-3. Premieberegningen

(1) Årets premie for pensjonsordningen skal beregnes etter de retningslinjer (beregningsgrunnlaget) som selskapet eller pensjonskassen har meddelt Kredittilsynet. Grunnlagsrenten for ordningen skal være i samsvar med regler fastsatt av departementet.

(2) Er pensjonsalderen for en gruppe medlemmer satt høyere enn den laveste tillatte pensjonsalder, kan premien beregnes slik at premiebetaling opphører ved den laveste tillatte pensjonsalder. Omfatter pensjonsordningen premiefritak ved uførhet, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som blir uføre, likevel slik at premiefritaket skal reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

(3) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som får utbetalt uførepensjon. For medlemmer som får utbetalt delvis uførepensjon, reduseres premiefritaket forholdsmessig.

(4) Omfatter pensjonsordningen etterlattpensjon, skal det legges til grunn at foretaket ikke skal betale premie for etterlattpensjon for medlemmer som dør før pensjonsalderen nås.

§ 9-4. Arbeidstakernes tilskudd

(1) Skal arbeidstakerne betale tilskudd til pensjonsordningen, kan det årlige tilskudd for hver arbeidstaker ikke settes høyere enn 4 prosent av arbeidstakerens lønn beregnet etter § 5-4.

(2) Tilskudd fra en arbeidstaker skal ikke i noe tilfelle utgjøre mer enn halvparten av den premie uten omkostningstillegg som skal betales for arbeidstakeren.

§ 9-5. Endring av beregningsgrunnlaget

(1) Kredittilsynet kan kreve at beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen endres dersom beregningsgrunnlaget ikke gir betryggende sikkerhet for medlemmenes opptjente pensjon.

(2) Det nye beregningsgrunnlaget skal legges til grunn ved beregning av premier som forfaller etter Kredittilsynets vedtak. Inndekning av manglende premiereserve etter det nye beregningsgrunnlaget kan fordeles over tre år med en tredel hvert år.

(3) Regelverket skal inneholde forbehold om rett til endring av premien eller andre vilkår dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget blir endret.

II. Pensjonsordning med innskuddssikret alderspensjon

§ 9-6. Innskuddspremie mv.

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen, med tillegg av kostnader etter beregningsgrunnlaget.

(2) Omfatter pensjonsordningen også uførepensjon og etterlattepensjon, skal pensjonsordningen også tilføres årets risikopremier. § 9-3 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 9-7. Avkastning

(1) Kongen kan fastsette at premiereserven for opptjent alderspensjon, i tillegg til avkastning etter beregningsgrunnlaget, årlig skal tilføres en bestemt del av overskuddet som tilføres pensjonsordningen.

§ 9-8. Grense for innskuddspremie

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler om at innskuddspremie for alderspensjon ikke skal overstige et fastsatt beløp for hvert medlem eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike prosentsatser for lønn inntil 6 G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G.

(2) Ved beregning av innskuddspremie etter innskuddspremieplanen kan det ikke benyttes høyere beløp eller prosentsatser enn det som til enhver tid er fastsatt av Kongen i henhold til paragrafen her.

Kapittel 10. Premiefond

§ 10-1. Premiefond for pensjonsordningen

(1) Foretaket skal ha et premiefond for pensjonsordningen.

(2) Midlene i premiefondet skal forvaltes og disponeres i samsvar med bestemmelsene i loven her.

(3) Midler i premiefond opprettet av samme foretak skal anses som ett fond knyttet til alle pensjonsordninger foretaket har opprettet eller sluttet seg til.

§ 10-2. Midler i premiefondet

(1) Premiefondet skal tilføres:

- a) alle tilskudd til premiefondet som omfattes av skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c,
- b) avkastning på midlene i premiefondet etter § 8-4 tredje ledd,
- c) overskudd som etter § 8-5 eller § 5-12 tilordnes foretaket,
- d) midler knyttet til pensjoner som ikke kommer til utbetaling, og
- e) for meget betalt forskuddspremie for medlemmer som slutter i foretaket i løpet av året.

§ 10-3. Bruk av premiefondet

(1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:

- a) årets premie for pensjonsordningen etter § 9-2,
- b) overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 5-11,
- c) uførepensjon til medlemmer, dersom pensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon,
- d) alderspensjon til arbeidstaker som ikke har nådd den fastsatte pensjonssalder i ordningen, men som har fylt 67 år eller i tilfelle en lavere alder fastsatt etter § 4-1 annet ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b til d, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir betalt.

(3) Pensjonsytelser som nevnt i første ledd bokstav c og d skal så langt det passer fastsettes i samsvar med reglene i loven her.

(4) Har en pensjonskasse tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke manglende premiereserve.

§ 10-4. Overføring til foretaket

(1) Er premiefondet ved årets utgang større enn ti ganger gjennomsnittet av årets premie og premiene for de to foregående år for den eller de pensjonsordninger foretaket har, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp tilbakføres til foretaket.

(2) Foretaket kan bestemme at midler i premiefondet som overstiger halvparten av grensen etter første ledd, skal overføres til foretaket. Før beslutning om overføring treffes av foretaket, skal spørsmålet forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen til uttalelse.

Kapittel 11. Pensjonsordning med investeringsvalg

§ 11-1. Kollektiv investeringsportefølje

(1) I samsvar med bestemmelse i regelverket kan foretaket avtale at pensjonsordningens midler skal forvaltes som en investeringsportefølje. For premiefond knyttet til pensjonsordningen gjelder § 11-3.

(2) Før foretaket endrer sammensetningen av investeringsporteføljen, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(3) Avkastning på investeringsporteføljen skal årlig tilføres pensjonsordningen. Avkastning på premiereserve og andre midler knyttet til pensjoner under utbetaling skal overføres til pensjonistenes overskuddsfond. Den øvrige avkastning overføres til premiefondet unntatt for så vidt for pensjonsordning med innskuddssikret pensjon følger av bestemmelsen i regelverket eller regler gitt med hjemmel i § 9-7 at avkastning inntil en fastsatt prosent skal tillegges premiereserven, jf. § 4-3 annet ledd.

(4) Er verdien av investeringsporteføljen, tillagt årets avkastning, redusert i løpet av et regnskapsår, skal reduksjonen straks dekkes ved overføring fra premiefondet og for øvrig ved tilskudd fra foretaket, med mindre reduksjonen dekkes etter avkastningsgaranti etter § 11-4 femte ledd. Institusjonen svarer for at udekket verdireduksjon i premiereserven blir dekket på annen måte.

§ 11-2. Individuell investeringsportefølje

(1) Når pensjonsordningen har innskuddssikret alderspensjon, kan foretaket i samsvar med bestemmelse i regelverket avtale at det opprettes en egen pensjonskonto for hvert medlem, og at hver pensjonskonto skal tilordnes en investeringsportefølje.

(2) Kontohaveren skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen. Kostnadene ved endring belastes pensjonskontoen eller dekkes av kontohaveren.

(3) Avkastningen av investeringsporteføljen skal hvert år tilføres pensjonskontoen. Kontohaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er fastsatt i regelverket eller ved avtale med institusjonen.

(4) Midler knyttet til egen pensjonskonto kan bare flyttes til en annen institusjon etter reglene i § 8-7.

§ 11-3. Premiefond med investeringsportefølje

(1) Foretaket kan avtale at midler i premiefondet skal forvaltes som en investeringsportefølje. Foretaket skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen.

(2) Avkastningen av investeringsporteføljen skal hvert år tilføres premiefondet. Foretaket bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er avtalt med institusjonen.

§ 11-4. Krav til investeringsportefølje

(1) En investeringsportefølje kan bestå av

- a) andeler i verdipapirfond*
- b) andeler i en særskilt investeringsportefølje, og*
- c) kontanter og tilsvarende likvider*

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes etter retningslinjer fastsatt av institusjonen. Verdipapirfondloven §§ 4-4 til 4-7 gjelder tilsvarende så langt de passer.

(3) Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

(4) Eiendeler i den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

(5) Knytter institusjonen avkastningsgaranti til en investeringsportefølje, skal institusjonen kreve særskilt godtgjørelse for dekning av garantirisikoen.

Del 4. Konsernforhold. Selskapsendringer. Opphør Kapittel 12. Konsernforhold mv.

§ 12-1. Kollektiv investeringsportefølje

(1) Flere foretak i samme konsern kan opprette felles pensjonsordning dersom de til sammen fyller minstekravene i § 2-2. Et foretak i konsernet kan også slutte seg til pensjonsordning som er opprettet av ett eller flere andre konsernforetak.

(2) Kredittilsynet kan samtykke i at andre foretak som har tilsvarende nær tilknytning til hverandre, har felles pensjonsordning.

§ 12-2. Gruppeinndeling

(1) Arbeidstakerne i hvert av foretakene skal utgjøre en egen gruppe innenfor pensjonsordningen. Kredittilsynet avgjør i tilfelle hvilken gruppe en arbeidstaker skal tilhøre.

(2) Bestemmelsene i kapitlene 3 til 7 og 9 til 11 gjelder i forhold til medlemmene av hver gruppe. Det kan fastsettes særskilt pensjonsplan for hver gruppe.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at:

- a) det fastsettes felles pensjonsplan og benyttes samme beregningsgrunnlag for alle medlemmene i den felles pensjonsordning,*
- b) det fastsettes at tjenestetiden for medlemmene av den felles pensjonsordning skal beregnes som samlet tjenestetid ved sammenhengende ansettelse i foretak som inngår eller har inngått i konsernet.*

§ 12-3. *Premie, overskudd m.v.*

(1) Årlig premie og andre tilskudd til pensjonsordningen skal fordeles mellom foretakene på grunnlag av de beløp som trengs for å sikre opptjent pensjon for de medlemmer som inngår i hver gruppe.

(2) Ingen av foretakene kan belastes med en større andel av premien enn fastsatt i første ledd.

(3) Avkastning og overskudd, samt andre inntekter og kostnader knyttet til pensjonsordningen skal fordeles mellom gruppene etter gjeldende regler.

§ 12-4. *Fellesfond*

(1) Pensjonsordningen kan ha ett felles premiefond og ett felles pensjonistenes overskuddsfond.

(2) Ved disponeringen av midler i et fellesfond gjelder reglene i § 12-3 tilsvarende. Det skal føres regnskap for fellesfond som sikrer at bestemmelsene i § 12-3 blir overholdt.

§ 12-5. *Opphør av konsernforholdet*

(1) Selges et konsernforetak eller opphører konsernforholdet på annen måte, skal foretaket og dets gruppe av medlemmer skilles ut fra den felles pensjonsordning. Tilsvarende gjelder dersom tilknytningsforhold som nevnt i § 12-1 annet ledd opphører.

§ 12-6. *Tilordning av midler til det utskilte foretaket*

(1) Ved utskillelsen skal den del av den felles pensjonsordnings midler som knytter seg til medlemmene i foretakets gruppe, tilordnes foretaket. Er foretaket solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte, kan premiefondet unntas fra fordeling dersom foretakets gruppe av medlemmer utgjør mindre enn en tredel av medlemmene i den felles pensjonsordningen.

(2) Skal foretaket utskilles fra felles pensjonsordning i pensjonskasse, skal foretaket også tilordnes:

- a) en del av sikkerhetsfondet, beregnet etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen,
- b) egenkapital som det utskilte foretaket har tilført pensjonskassen, samt en del av den egenkapital i pensjonskassen som ikke er innskutt egenkapital, beregnet på samme måte som fastsatt i bokstav a,

med mindre foretaket er solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte og foretakets gruppe av medlemmer utgjør mindre enn en tredel av medlemmene i pensjonsordningen.

§ 12-7. *Anvendelsen av midler tilordnet det utskilte foretaket*

(1) De midler som er tilordnet det utskilte foretaket etter reglene i § 12-6, skal anvendes for å sikre medlemmene av foretakets gruppe tilsvarende rett til pensjon etter reglene i paragrafen her.

(2) Skal medlemmene av foretakets gruppe sikres rett til pensjon i ny pensjonsordning i annen pensjonsinnretning, skal de tilordnede midlene overføres til pensjonsinnretningen etter reglene i § 8-7. Er den nye pensjonsordningen opprettet i livsforsikringsselskap og er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, skal likevel

- a) tilordnet del av sikkerhetsfondet overføres til premiefond,

b) tilordnet egenkapital tilbakeføres til foretaket.

(3) Skal pensjonsordningen for medlemmene i foretakets gruppe opphøre, skal medlemmene sikres rett til pensjon etter reglene i § 15-3. Er foretaket tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, gjelder annet ledd annet punktum tilsvarende.

Kapittel 13. Sammenslåing av foretak

§ 13-1. Virkeområde

(1) Bestemmelsene i kapitlet her gjelder ved sammenslåing av foretak når minst ett av foretakene har pensjonsordning på tidspunktet for sammenslåingen.

I. Foretaket skal ha pensjonsordning

§ 13-2. Opprettelse av ny pensjonsordning

(1) Skal foretaket etter sammenslåing ha pensjonsordning, må ny egen pensjonsordning opprettes etter reglene i loven her.

(2) Den nye pensjonsordningen skal overta forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, med mindre alle tidligere ordninger skal opphøre og avvikles etter reglene i loven her.

(3) Fastsetter pensjonsplanen for den nye ordningen lavere ytelser enn pensjonsplanen for en tidligere ordning, kan den tidligere pensjonsplanen videreføres etter reglene i § 13-3. Blir pensjonsplanen ikke videreført, gjelder §§ 5-8 og 5-9 tilsvarende.

(4) Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende dersom beregningsgrunnlaget for den nye pensjonsordningen innebærer endring som nevnt i § 5-8 annet ledd.

§ 13-3. Videreføring av tidligere pensjonsplan

(1) Videreføring av pensjonsplan etter § 13-2 tredje ledd kan bare skje når samtlige pensjonsplaner for foretak som deltar i sammenslåingen, blir videreført. En pensjonsplan som videreføres, skal gjelde for medlemmene av den tidligere ordningen på tidspunktet for sammenslåingen.

(2) Er pensjonsordningen opprettet mindre enn tre år før tidspunktet for sammenslåingen, kan pensjonsplanen bare videreføres med samtykke fra Kredittilsynet. Det samme gjelder for endring i pensjonsplanen eller andre vesentlige endringer av regelverket foretatt mindre enn tre år før sammenslåingen.

(3) Kredittilsynet skal gis melding om videreføring av tidligere pensjonsplan, vedlagt redegjørelse og dokumentasjon som viser at vilkårene for videreføring er oppfylt.

§ 13-4. Midler knyttet til tidligere pensjonsordning

(1) Når den nye pensjonsordningen overtar forpliktelsene i henhold til tidligere ordninger i de foretak som slås sammen, skal midlene knyttet til de tidligere ordningene overføres til den nye pensjonsordningen. Reglene i § 8-7 gjelder så langt de passer. Før overføringen skal overskudd i en tidligere ordning være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 5-10 og 5-12

(2) Premiereserve knyttet til løpende pensjoner, samt premiefond og andre midler og avsetninger fra tidligere ordninger skal likevel behandles som særskilte deler av den nye pensjonsordningens midler i en periode på tre år fra tidspunktet for sammenslåingen. Adgangen for foretaket til å tilbakeføre

premiefondsmidler etter § 10-4 annet ledd gjelder i forhold til de særskilte delene i denne perioden. Inntil utløpet av tre-årsperioden gjelder reglene i § 12-4 om disponering av fellesfond tilsvarende.

(3) Opphører den nye pensjonsordningen før perioden på tre år er utløpt, skal hver del av premiefondet, pensjonistenes overskuddsfond og andre midler og avsetninger disponeres særskilt etter reglene i loven her. Det samme gjelder når foretaket blir delt eller dets virksomhet delt eller delvis avviklet.

(4) Har det sammenslåtte foretaket opprettet ny pensjonsordning i livsfor- sikringsselskap og har foretak som deltar i sammenslåingen hatt pensjonsor- dning i pensjonskasse, gjelder første til tredje ledd ved overføringen av pen- sjonsordningens midler til den nye pensjonsordningen. For øvrig skal slik pensjonskasse avvikles etter § 15-4.

(5) Skal de tidligere pensjonsordningene i foretak som deltar i sammen- slåingen opphøre og avvikles fordi den nye pensjonsordningen ikke overtar forpliktelsene i henhold til de tidligere ordningene, gjelder reglene i §§ 15-3 og 15-4, likevel slik at

- a) fordeling av premiefond etter § 15-3 tredje ledd bare foretas for så vidt det trengs midler fra premiefondet for å sikre rett til opptjent pensjon i sams- var med §§ 5-8 og 5-9,
- b) øvrige midler i premiefondet overføres til premiefondet for den nye pen- sjonsordningen i samsvar med første til tredje ledd.

II. Foretaket skal ikke ha pensjonsordning

§ 13-5. Videreføring av tidligere pensjonsordning

(1) Skal det nye foretaket ikke ha egen pensjonsordning, kan pensjonsor- dningen for et foretak som omfattes av sammenslåingen, videreføres for medlemmene av ordningen på tidspunktet for sammenslåingen. Videreføring kan bare skje når samtlige ordninger blir videreført.

(2) Er pensjonsordningen opprettet eller endret mindre enn tre år før tid- spunktet for sammenslåingen, gjelder § 13-3 annet ledd tilsvarende.

(3) Kredittilsynet skal gis melding som nevnt i § 13-3 tredje ledd.

§ 13-6. Midler knyttet til tidligere ordninger

(1) Skal to eller flere tidligere pensjonsordninger videreføres etter § 13-5, kan midlene knyttet til de tidligere ordninger slås sammen og i tilfelle behan- dles etter reglene i § 13-4.

§ 13-7. Avvikling av tidligere pensjonsordninger

(1) En pensjonsordning som ikke videreføres etter § 13-5, skal opphøre og avvikles etter reglene i loven her.

Kapittel 14. Deling av foretak m.v.

§ 14-1. Deling av foretaket

(1) Blir et foretak delt opp i to eller flere nye foretak, skal pensjonsordnin- gen deles på samme måte etter reglene i paragrafen her, med mindre pensjon- sordningen videreføres som felles pensjonsordning for de nye foretakene etter reglene i kapittel 12. De medlemmer som skal overføres til hvert av fore- takene, skal anses som en egen gruppe.

(2) Pensjonsordningens midler skal fordeles og overføres til pensjonsord- ningene for de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hver

gruppes rett til pensjon. Før delingen av midlene skal overskudd i pensjonsordningen være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 5-10 og 5-12. Premiefondet skal fordeles forholdsmessig etter gjennomsnittet for hver av gruppene av årspremiene i delingsåret og de tre følgende år, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene ved delingen.

(3) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 15-4, likevel slik at sikkerhetsfond og egenkapital deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

(4) Hvert av de nye foretakene skal benytte midler tilordnet foretaket og dens gruppe av medlemmer for å sikre medlemmene tilsvarende pensjonsordning i annen pensjonsinnretning. Medlemmer i pensjonsordningen som ikke skal overføres til de nye foretakene, skal sikres rett til opptjent pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9. Blir en del av foretakets virksomhet avviklet i forbindelse med delingen, gjelder § 14-3 tilsvarende.

(5) Blir et foretak etablert ved delingen og deretter sluttet sammen med et annet foretak, gjelder reglene i kapittel 13.

§ 14-2. Utskilling av en del av foretaket

(1) Blir en del av foretaket utskilt til eget foretak, og skal en del av medlemmene i pensjonsordningen overføres til det nye foretaket, gjelder § 14-1 tilsvarende. Er det mindre enn en tredel av medlemmene i foretakets pensjonsordning som skal overføres til det nye foretaket, kan likevel

- a) premiefondet unntas fra fordeling etter § 14-1 annet ledd,
- b) fordeling etter § 14-1 tredje ledd unnlates.

(2) Blir virksomhet i foretaket utskilt og overført til annet foretak, og skal en del av medlemmene i foretakets pensjonsordning overføres til dette foretaket, gjelder første ledd tilsvarende. Har dette foretaket egen pensjonsordning, gjelder reglene i §§ 13-2 til 13-4 tilsvarende. For øvrig skal midlene tilordnet denne gruppen av medlemmer benyttes til å sikre rett til pensjon etter § 13-5 eller §§ 4-7 til 4-9.

§ 14-3. Avvikling av virksomhet i foretaket

(1) Blir en virksomhet i foretaket utskilt og avviklet, skal midlene knyttet til pensjonsordningen fordeles mellom den gruppe av medlemmer som må slutte i foretaket, og den gruppe av medlemmer som blir tilbake i foretaket, etter reglene i § 14-1 annet ledd. Er pensjonsordningen i pensjonskassen, skal sikkerhetsfondet fordeles etter § 14-1 tredje ledd.

(2) Medfører avviklingen av virksomhet at mindre enn to tredeler av medlemmene i pensjonsordningen må slutte i foretaket, skal likevel

- a) premiefondet ikke inngå i fordeling etter første ledd,
- b) fordeling etter § 14-1 tredje ledd unnlates.

(3) Midlene tildelt den gruppe som skal slutte i foretaket, skal benyttes til å sikre medlemmenes rett til pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9. § 15-3 tredje ledd tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

(4) Paragrafen her gjelder tilsvarende dersom virksomheten i foretaket innskrenkes i løpet av to år på en slik måte at det må likestilles med en

avvikling av en virksomhet. Kredittilsynet avgjør i tvilstilfelle om dette er tilfellet.

Kapittel 15. Opphør og avvikling

§ 15-1. Opphør av pensjonsordningen

(1) Foretaket kan bestemme at pensjonsordningen skal opphøre. Før beslutning treffes skal spørsmålet om opphør forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen eller styret i pensjonskassen.

(2) Pensjonsordningen skal opphøre når det treffes vedtak om at virksomheten i foretaket skal avvikles. Det samme gjelder når det følger av bestemmelse i loven her at pensjonsordningen skal opphøre.

(3) Sluttes foretaket å betale premie til pensjonsordningen, og det ikke foreligger midler i premiefondet til dekning av premien, skal ordningen opphøre.

§ 15-2. Avvikling av foretaket

(1) Skal foretaket avvikles fordi dets virksomhet overføres til annet foretak, gjelder reglene i kapittel 13 tilsvarende så langt de passer dersom minst to tredeler av medlemmene samtidig overføres til det andre foretaket. Medlemmer som ikke overføres, skal sikres rett til pensjon i samsvar med reglene i §§ 4-7 til 4-9.

(2) Skal mindre enn to tredeler av medlemmene overføres til det andre foretaket, skal pensjonsordningen opphøre og avvikles etter reglene i §§ 15-3 og 15-4.

§ 15-3. Avvikling av pensjonsordningen

(1) Når en pensjonsordning opphører, skal midlene knyttet til ordningen fordeles og anvendes i samsvar med bestemmelsene i paragrafen her, med mindre annet er særskilt fastsatt i loven. Fordelingen av midlene skal fastsettes på grunnlag av beregninger foretatt av ansvarshavende aktuar.

(2) Midlene knyttet til ordningen skal fordeles på medlemmene på tidspunktet for opphør av ordningen. Før fordelingen skal overskudd være fordelt etter reglene i §§ 8-5, 5-10 og 5-12.

(3) Pensjonsordningens midler skal fordeles på grunnlag av premiereserven for hvert medlem. Premiefondet fordeles mellom de medlemmer som på opphørstidspunktet ikke har rett til løpende pensjon, etter gjennomsnittet av årspremiene i opphørsåret og de tre følgende år for hvert medlem, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene på opphørstidspunktet. Ingen skal likevel tildeles mer fra premiefondet enn det som trengs for å sikre fortsatt premiebetaling i inntil fem år eller i tilfelle en kortere periode fram til oppnådd pensjonsalder. Resten av premiefondet skal i tilfelle overføres til foretaket.

(4) Midler tildelt et medlem skal benyttes til å sikre medlemmets rett til pensjon etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 og fortsatt premiebetaling.

§ 15-4. Særregler for pensjonskasser

(1) Når en pensjonskasse opphører og skal avvikles, skal midler i sikkerhetsfondet overføres til premiefondet.

(2) Egenkapitalen i pensjonskassen etter sluttregnskapet skal anvendes som fastsatt i vedtektene. For øvrig kan egenkapitalen med Kredittilsynets samtykke utbetales til foretaket.

Kapittel 16. Ikrafttreden. Overgangsregler. Endringer i andre lover
(...)
